

714

714

Գիրքը դրոշմի վրա

"Հրաբխ"ի հիմնադրամի V
շարքաբան.

Կապի - Կապի

891.99
4-18

ՎԱՅԷ-ՎԱՅԷԱՆ

Մարտի, 3-9-19

399

ՄՏՈՒԳՎԱԾ Է 1981 թ.

2945 A II 36229

ՈՍԿԻ ԿԱՄՈՒՐԶ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

1933-1945

ՊԵՐՈՒԹ

1946

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԴԱՐԱՆ

ԿՈՆԸՆԴԱԿՏ

Կողք եւ դարձանկար՝
Գործ ԿԱԼԵՆՅԻ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Այս դիրքին հեղինակը՝ մեծ տրամաթեան ժառանգութեամբ մը ծնած և արիւնի ու կրակի ճամբաներէն ոտնաբոսիկ անցած՝ պարզ ու սովորական Հայ մըն է, որ կը սիրէ կեանքը կատաղօրէն, բայց նաև գուրգուրանքով:

Կը սիրէ մա'րդը, ինչ որ ալ ըլլայ ձեւն անոր աշտոսկրին, ծնօտին ու գանկին, կամ՝ դոյնը մարթին: Կը սիրէ, որովհետև կը հաւատայ մարդուն մեծութեան՝ ստուգած, խորատեսած ու երկիւղած պաշտամունքով մը դաւանած ըլլալով այդ մեծութիւնը՝ ի'ր իսկ ազգին անհունահեւ ու արեւաշող հողին մէջ մանաւանդ:

Անդուսպ այդ սէրը՝ իր մէջ յարատև տառապանք մըն է նոյն տակն: Տառապանք՝ հանգէպ բոլոր այն փոքրութիւններուն որ կը սնանին ժամանակի ու շրջալայրի մրուրին վրայ, եղծումներս'ւն՝ որ անհարազատ ու մթին բնազդներու թաքուն ճամբաներէն ներհասած, կը պղտորեն պայծառութիւնը մարդկային հողին, կ'այլանդակեն անոր իսկութիւնը ու կը սեղմեն սահմանները անոր հիւլէական անհունութեան:

Այդ տառապանքը չէ երբեք տակութիւն կամ ո'խ, այլ՝ ներքին այրում մը միշտ, և մերթ՝ խորշա'նք:

Հեղինակը կը խորշի բոլոր թանձրօրէն անձնամէտ ու հեշտախոյզ բնազդներէն, անձկամիտ ու նախահաւատ ինքնաբաւութիւններէն, որոնք կ'ապաւինին ժամանակաւորին, ընթացիկին ու դուհկօրէն մարմնականին, կեանքի բոլոր ճամբաներուն վրայ: Կ'արհամարհէ ամէն կարգի փառախնդիր հետապնդում, բայց մա'նաւանդ անիկա՝ որ արուեստի մէջ ինքզինք կը հռչակէ խորհրդաւորութեան առասպելներով:

Այս տաղարանը յօրինող համեստ երգիչը խոնարհաբար կը զիջի այդ փառքը՝ անո'նց որ երջանիկ են անով:

իր փափաքը հասկացուի՛լն է, նոյնիսկ անհամեստութեան կասկած մը վաանդելով:

Քննադատութիւն, մեղադրանք կամ պարսաւ՝ ցաւ չեն տար իրեն ու չեն տրամեցնէր զինք, որքան ստեն որ իրա՛ւ են անոնք, հիմնուած՝ ճշգրիտ ճանաչողութեան վրայ:

Հաւանական թիւրիմացութիւններ կարելի չափով մը կանխելու փորձը, ուրեմն, կը նկատէ ան իր պարտականութիւնը եւ իրաւո՛ւնքը:

Գիրքին երեք մասերը, «Այգաբաց», «Ասդալոյս» եւ «Աղջամուղջ», անձնական ու ազգային-հասարակական կեանքի երկու յօթներու ճնշումին տակ հեւացող հոգիի մը շրջափոխութեան իրրեւ յարադրումը, կը մատուցուն այստեղ՝ ժամանակագրական հօրէն շրջուած կարգով:

Հեղինակը ինքն իր մէջ հաշտ է այդ մեղանշումին հետ, ու կը համարձակի արդարացնե՛լ իսկ զայն: Այդ բաժանումներով սեւեռել փորձած իր հոգեվիճակները, թէեւ հաւասարապէս հարադատ իրեն, մեծ մասամբ կը բաժնուին իրարմէ ժամանակի նկատելի անջրպետով մը: Եւ իր բողձանքն է որ՝ հոգիին այս համեստ հանդիսարանէն ներս նայիլ զիջողներ՝ ճանչնան նախ ա՛յն միջոտրորը, ուր հիմա ինք կը շնչէ, եւ ուր կան՝ որքան տրամութիւնը անցեալին՝ նոյնքան յոյսն ու խանդավառութիւնը ներկային ու հաւատքը ապագային:

Գիրքին ընդհանուր խորագիրը՝ «ՈՍԿԻ ԿԱՄՈՒՐՋ» յղացք մըն է որ կը փորձէ կամարել՝ ինչպէս անձնական նոյնպէս ազգային մեր կեանքին տարրեր շրջանները եւ զանաւ. ք լեցնող յուզումները, իբրեւ ոգեղէն կամուրջ մը, նկատուած՝ անցեալի մօտայլ, մըղձաւանջային, աստեղահեւ գիշերին խորէն՝ զէպի ծիածանադեղ ամպերու լեռներուն վերեւէն դղրդադին բացուիլ խոստացող Մեծ Օրուան մը փառքը:

Ը Ն Ծ Ա Յ Ա Կ Ա Ն

Անաստաճող մուրին, մուրի՛ն՝ խոր գիւերին, ցուրս գիւերի՛ն,
Հովերն արծակ հառաչեցին.
Ու ծաղիկներն արժասուազին՝
Աղջամուղջի իմ երգերուս սրտում վանկե՛րն յօրինեցին:

Սիրեր բեկուն, սերեր անճուն, սիւզերին մեջ առանձին,
Անյուսուրբեան ցա՛ւն հեւացին.
Ու խուլ հեծեր դժոխածին՝
Մղձաւանջի իմ երգերուս դաժան կռո՛ւյքն յօրինեցին:

Կասարներու վերել կապոյս, կախարդ շողերն արեգակին՝
Լոյսի, գոյնի սօն սարեցին,
Յնցուղեցի՛ն յոյսի գինին,
Ու կարօտի իմ երգերուս հրկեզ յանգե՛րն յօրինեցին:

Եղան շարժեր, իջան ամպեր... Արագածի խոկուն նակսին
Շանթեր կրկի՛ն շառաչեցին.
Ու որոտներ ընդերկրային՝
Անգօր ողբի իմ երգերուս դղրդիւնե՛րն յօրինեցին:

Ելան, ելա՛ն ու լեռնացա՛ն Հայկեան զարմին ոգիներն հին,
Հգօր ցասման հուր ժայթեցին.

Ու գոռ վառեւր վահագնային՝

Նոր Յարդգողի իմ երգերուս բոցե բառե՛րն յօրինեցին:

Բեղուն հողին մեր Երկիրին, անհուն միսփին մեր վերածին՝
Արեւն առա՛ճ տեղաց ռսկին.

Ու շուռնջներ արարչային՝

Այգաբացի իմ երգերուս պայծառ նուա՛զն յօրինեցին:

* * *

Տենդն ու տո՛ւփը տարբերուն, հեւքերն անյուր՝ միգամածին
(Ուր դեռ անյայտ ու անհամար արեգակներ՝ կը քաւային),

Աղաղակին հետ մարդկային,

Զարնուեցա՛ն սիրտիս լարին,

Ու երկունքով մ'անհնարին՝ սա տաղարա՛նն յօրինեցին:

Ինչ որ առի կեանքի հունեն՝ հիմա կեանքի՛ն կու տամ կրկին
(Ես՝ համայնին հետ բաբախուն, այլ սոսկ հիւլե՛ն անոր յետին)...

Մոռցեմ երգչին երգը չնչին.

Տուեմ իր յո՛ւշն ալ խարոյկին...

Բայց այդ բոցեն՝ վերանւոյլ՝ պիտի ծնի իր խո՛ւնկ հոգին:

1945

ԱՅԳԱՐԱՅ

ԵՐԳ ՃԱՆԱՊԱՐԶԻ

Երե մութին մեջ խարխափուն կը դեգերիս դուն անյոյս,
Ով անձանօ՛ր իմ բարեկամ, զիսցիր քե չե՛ս առանձին...
Կ'ընկերանայ քու ֆայլերուդ՝ արձագանգն հի՛ն ֆայլերուս,
Երեկս ամբողջ՝ այսօրիդ մեջ կը բաբախե՛ր սրտագին:

Կը տոչորին շրթներդ երե — դասարկ՝ բաժա՛կն ե սիրոյդ,
Երե անյոյս զիւերին մեջ արկածալից ջուրերուն,
Ղեկը փերած նաւի նման կը զարնուի՛ս խութե խութ—
Յա՛ւս ե մեռած՝ որ քու ցաւիդ մեջ արդ կ'առնե յարութիւն:

Օտարութեան մեղքն ու լիութնն ու նախասինքն, ով ընկե՛ր,
Կը փաքբուին շուրջը վիզիդ երե պատի՛ժ օձի պէս,
Ու բոցն՝ անծուխ կրակներու՝ կը սողոսկի՛ր կուրծքդ ի վեր,
Նոյն անողորմ բախտին զաւակ՝ եղբայրներ ենք դուն ու ես:

Երե երկար որոնեցիր ա՛կ մ'այրուցիդ սփոփանք,
Եւ յոգնասպառ ու ծարաւի, ֆաղցոսկրած ու նօրի,
Պղտոր ու մութ ակունքներով լինի մ'ափին առիւր կանգ,
Ծծե՛ արցունքդ ու դարձիր ե՛ս այդ նամբայէն կորուսի:

Դարձիր, դարձի՛ր, ով բարեկա՛մ, ինչպես անգիղջ դարձայ ես...
 Լոյսով շողուն կասարներու ուղղե՛ նայուածքդ հեռասոյզ,
 Ու կամփիդ հե՛ս լարե՛ հոգի՛դ՝ սեսիլներու բոցակեզ,
 Վեջի՛ն վնի՛ս կարիլն ուժիդ՝ երակներեդ չառած խոյս:

Քաղցիդ յագուրդ՝ պահ մը խմե՛ սուրբ զայրոյթի բաժակեն,
 Բայց վիճարդ հին պահե՛ սիրով՝ սիրոյ ժգոյն քուղրի պես.
 Դարձիդ՝ այրե՛ մեհեանն անարգ՝ աստուածներու կաւեղեն,
 Ու տուր բոցի՛ն՝ մասեանն անոնց՝ սուս խոստումի ուխտի պես:

Նոր հաւասփի մ'հուրովն այրած, լի՛ սենչերով ասղային,
 Քալե՛, փալե՛նք, յոյսի՛ ընկեր, դեպի կասարն այն համբուն,
 Որ կը յանգի՛ լոյսի, ջանփի նորանուան ուսանին,
 Ու պիտի մեր ծարաւին դեմ բանայ ակե՛ր պաղպաջուն:

Որ նահանջի վիռկը վաս չայցե՛ երբե՛ք օր մը մեզ,
 Որ բազմանանք, գրոհանանք եւ առնենք քե՛ւ աներկիւղ,
 Համբու ընկեր՝ բոցեղ երգե՛ր ես վառեցի ջահի պես,
 Ու սիրտիս հե՛ս՝ հազարներու դրի հոն սի՛րտն իբրեւ իւղ:

Հունչ մը երե՛ իմ երգերես հալի սիրտիդ տալիլին,
 Շունչ մը երե՛ քեզ դղրդե՛, ու նոր բոցով բռնկիս,
 Եւ խոհերուդ մռայլին տեղ՝ նառագայրենե՛ր բողբոջին,
 — Ոյժն է՝ կեանքե՛ն, բոյժն՝ արեւե՛ն... Ոչ փո՛ւկդ է ան, եւ ոչ
 ի՛մս:

1945

ՈՍԿԻ ԿԱՄՈՒՐՁ

Մո՛ւր եր երեկ՝ ծուխ ու արիւն, սո՛ւգ եր երեկ՝ լաց ու հառաչ...
Բացուող ամե՛ն այգ՝ նոր անեծք, ամեն գիշեր՝ նոր մղձաւանջ.
Նորաբաբախ ամեն հայ կեանք քուառուրի՛ւն մըն եր անտուն,
Ու ծնելիք ամեն մանուկ՝ վերահաս վի՛ճս մը յաւելուն:

Ամեն հայ միտք մասեան մ'եր գոց՝ նախնիրներու նիւադածին,
Եւ ամեն սիր՝ խորան մ'անջահ, ուր զոհերո՛ւ կ'այրէր հոգին...
Օտար հողին ջուրն եր այրուցք՝ Երթունքներուն մեր տարագիր,
Եւ օ՛ղն անգամ, օղը քեթել՝ ուսին մեր բե՛ռ մը ծանրակիր:

Ամեն նայուածք մեզի նետուած նախասինքի նիզակ մ'եր սուր,
Անագորոյն կարեկցութեան կանքեղ մը որ՝ կը վառէր զուր.
Եւ կեանքն ու իր ամեն բոպեն՝ ողորմութի՛ւն մը սպանիչ,
Հաց չորաբեկ՝ զոր կ'ուտէինք, եւ որ կ'ուտէ՛ր մեզ քիչ առ քիչ:

Լո՛յս է այսօր՝ արեւ բոսոր, յո՛յս է այսօր՝ խինդ ու խոստում...
Ու կ'ողջունենք ցայգն ու ցերեկն՝ առանց ահի եւ անհոսում.
Ծնող ամեն մանուկ պիտի վաղն քլլայ շէ՛ն տունի մը սիւն,
Ու ծնելիք ամեն մանուկ՝ հառազայրո՛ւմ եւ օրհնութիւն:

Նախասակոճ եւ ուրացուած հոգին ցեղին մարտիրոսեալ,
Հրաշալի՛ իր յարուքեամբ կը փողփողի՛ այսօր դարձեալ...
Ու դարաւոր ազուններով խոր աւազա՛ն մը դարալիր՝
Լուսասարած ցայտերն անքիւ կ'ուղղէ դեպի երկինք, երկի՛ր:

Նոր խոհերու աւեսարան՝ կ'երկնեն փառնո՛վ միտերը մեր,
Ու գուսաններ, սուգի փոխան; կը դաշներգեն մարտի տաղեր...
Մենք մեր հոգին տերն ու պաշտպան, ան՝ մեզի մայր, բերդ ու ամբար,
Կ'իջնենք կրկես յաղթ ու հպարտ, ամեն մարդու յար հաւասար:

Չենք մոռնար մենք վերները հին, երկիրն աւեր՝ սեղան զոհի,
Չարիքն անսանձ, եւ հայ կեանքի անպատիժ հո՛ւնձն իր ամենի.
Չենք մոռնար մենք խարոյկ հանուած մեր վկաներն, որ անվհաս՝
Բոցին մեջէն սերմանեցին մեծ այս հունձին սերմն ոսկեհաս:

Ամեն տունի՛ պիտի ապրի՛ աւերակի մ'ոգին լաւերժ,
Հարսարագործ ամեն մեկ ձեռք պիտի ըլլայ լուծուած վրէ՛ժ,
Ու նորախինդ ամեն հոգի՛ անկապտելի աւանդատուն՝
Մշտաբաբախ յիշատակին՝ երախտաւո՛ր վկաներուն:

Ոսկի կամո՛ւրջ՝ այսօրն արեւ՝ մեր երեկէն նետուած վաղուան,
Մեզ կը տանի, լոյսի նամբով, դեպի կեանքի լայն պողոտան,
Ուր նայուածքներն ունին տեսիլք, մտածումներն ունին քեւեր,
Եւ ուր ապրիլն՝ ամեն վայրկեան է սաւառնո՛ւմ մը դեպի վեր:

ՏՈՒՆ ՄԸ՝ ԵՐԱԶ

Հրազդանի զմրուխտ ափին, հարս ծաղիկներ իրեն ծիր,
Հայրենի սի՛րս Երեւանի բաբախումին ունկնդիր,
Ու սօսափին՝ գաղտնազրոյց սօսիներու հողմահար,
Շուշանի պէս բացուած ներմակ տո՛ւն մ'ըլլար:

Սեւանաբոյր հովն հոն բերէր, հեֆեաթին հետ ցերեկուան,
Կարօտի այցն անցելայուժ ոգիներո՛ւն նայիրեան...
Ու սիրախանդ երգի նման, անոր վերեւ քրքռար՝
Կիսանուազ վիճն արեւի՛ն ոսկելար:

Պատուհաններն իր բացուէին Արարատի՝ փառքին դէմ,
Բայց ըլլային ողջ աշխարհի յոյզ ու լոյսի՝ մուսքին սեմ...
Զայցե՛ր անոր անձուկն անձին, այլ ամենուն հաւասար՝
Յնծուրեան մեջ՝ ի՛րն որոնող տո՛ւնն ըլլար:

Խոհերու պէս աստղածուր՝ իջներ այնտեղ երեկոն,
Ու նորաստղծ տեսիլներու՝ ցայգը բանա՛ր հորիզոն...
Հոն տոփող ամեն բոպէն հիւսեր ուսայն ոսկեսար
Մեծ աշտօրին ու գալիքի՛ն ալ համար:

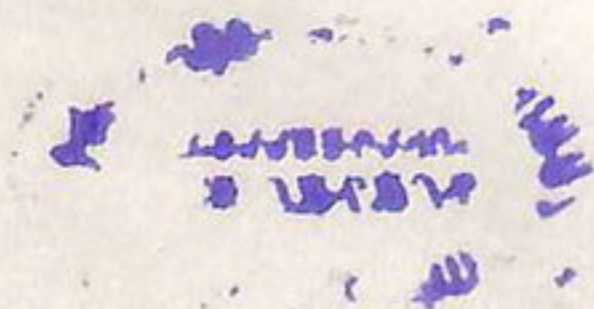
Ամեն շունի հրաւժին դեմ իր տունն անդո՛ւլ երազող,
Ուղիներու վրայ մոլար, երկինքներու թակ անող՝
Սեւ անեծքի բեռը ուսին քափառելէն յոգնասպառ
Բայց անվհա՛ս նամբորդին ա՛ն կա՛յֆն ըլլար:

Ումերէն ներս իր մտերիմ, ձեղունին թակ ապահով,
Հօր մը շունչո՛վ՝ հովանաւոր, երջանիկ՝ մօ՛ր մը սիրով,
Ծաղիկներո՛ւ պէս հոտելան, յուսաբացի՛ պէս պայծառ
Մանուկներու յուսահանանչ բո՛յն մ'ըլլար:

Ժամանակին դեմ՝ անսասա՛ն, հովերուն դեմ՝ անաւե՛ր,
Հին գանձերու շեմարա՛ն ու նորերու՝ հրաւե՛ր,
Միշտ յաղթ ու հաւատ սերունդներու ըլլար օրրա՛նն անվթար,
Ու լոյսն անոր՝ նառագայթե՛ր դարե՛ դար:

Որ անիւնին մէջ իմ սիրտիս՝ չայրէր կարօտս անդադար,
Իբրեւ երա՛զս՝ առած մարմին, ու փառակիս վարձն արդար,
Թող աշխարհի պարզ կամ փարթամ տուններուն մէջ անհամար՝
Տունն այդ խոնարհ այլ շէն ու շող՝ ի՛մս ըլլար:

1945

ՏԱՂ ԱՌ ԵՐԵՒԱՆ

Հոգիս ամբողջ իմ սիրտս մեջ, ու սիրտս գա՛րկն՝ իմ բառերուս,
Բիբերուս մեջ կանթեղելով հազարներու հաւասքն ու յոյս,
Ես՝ անձանօր այլ հարազա՛ս որդիդ՝ բախտէ՛ն հալածական,
Քեզ կը կանչեմ, քեզ կ'որոնեմ, մօրմէն խլուած մանկա՛ն նման...
Լսե՛, Երեւա՛ն. խօսե՛, Երեւա՛ն:

Մոխիրներու, մուխի՛ մեջէն՝ անցայ անո՛ք ու անօրի,
Ճամբուս՝ կմա՛խքն Անիներու, վարուժանի՛ գանկեր ու դի...
Մեր արիւնին մառախլապա՛ս տեսայ եփրասն յորդանոսան,
Բայց հոգիս եղար դուն հաց, զենք ու գրա՛ն եւ ապաստան,
Միտս պա՛ն Երեւան, անմա՛ն Երեւան:

Որքան վիհե՛ր նենգ ու դժնե՛ անդնդացա՛ն քաղերուս դեմ,
Իմ կուրծքս ի վեր կործողացաւ քու Արարա՛սդ այնքան վսեմ,
Ոստիւններու ոխն ու ռնիւրն եղան որքա՛ն ապերասան,
Այնքան վնիս շափիւղացաւ սերըդ՝ վանայ Լիւնի՛ն նրման,
Անհո՛ւն Երեւան, սիրո՛ւն Երեւան:

* * *

Փարախներուդ դունչ երկարող՝ նօրի գայլի ամեն կաղկանձ
Դարձուց խոհերս այրուցք ու ցաւ, ու գիշերներս իմ՝ մղձաւա՛նջ.
Արիւնս իմ մեջ եղաւ արցունք՝ ռոնցնելէն այդ մոլեկան
Նրբ լսեցի՝ քեզմով սնած, քեզ ուրացո՛ղ գիծերու ձայնն,
Իմ մա՛յր Երեւան, արդա՛ր Երեւան:

Եթե վառած ջահերուդ մեջ ես չդրի՛ կարիլ մը ձեք,
Եթե լարած սիրերուդ մեջ չինկաւ ինձմէ տոփ մը գեք,
Ինչքան կանքե՛ղ առկայծեցի հիւղերու մեջ վտարական,
Ինչքան սիրե՛ր սրսփացի ինձմով՝ դարձի յո՛յզը վաղուան,
Լոյսի՛ Երեւան, յոյսի՛ Երեւան:

Տեսիլներուդ կասարին դեմ շաշող շանքի մէն մի հարուած՝
Քեզ բաբախող, քեզ հեւացող կարծես սիրտի՛ս եղաւ տուած.
Այլ իմ նժդեհ կուրծքս եթէ, ռումբերու դեմ որոտածայն,
Ես չկրցի՛ կանգնել պատնէշ, պողպատակուռ ընել վահա՛ն,
Յա՛ւս ե, Երեւա՛ն. ներե՛, Երեւա՛ն:

* * *

Աւխարհաւէն աւխասանքի դիւցազուններ՝ ունիս բազում,
Կռուի փառքով ինկած քաջեր՝ որ կը ցնցեն գա՛հն աստղերուն.
Անտառ մ'ամբողջ բազուկներու, որ Դաւիթի քուրին փոխան՝
Շառաչեցին ոտխին դեմ, ու պիտի մի՛շտ կայծակնանան,
Ճանա՛նչ Երեւան ու շա՛նք Երեւան:

Եթե՛ ռազմի հուրով այրած, յաղթանակի փայլով շողուն,
Չունիմ պսակ՝ փառքիդ ընծայ, չունիմ նակատ նանանչաւիւն,
Քեզ սիրելու մեղքիս պատիժ՝ ունիմ հազա՛ր վերք ու խաւան,
Ու կը դիմեմ քեզի հիմա, իբրեւ ցաւի՛ս իմ բալասան...
Բուժե՛, Երեւա՛ն. սիրե՛, Երեւա՛ն:

Երդիքի սակ օսար ու ցուրս ա՛լ կը սպառի՛մ ես լոյս լալեն,
Բայց չի յոգնիր հոգիս հիւժած՝ ամեն վայրկեան քեզ յուսալեն.
Ձայն մը խորունկ ես կը լսեմ՝ ազատութեան փողի՛ նման,
Զիս կը շոյե շունչդ հեռաւոր՝ արեգակի շողի՛ նման...

Բացուե՛, Երեւա՛ն, բուրեա՛ն Երեւան:

* * *

Խարազանի շաշիւնի սակ, գերիներու գինի հանգոյն,
Մենք որ բերդեր լեռնացուցինք օսար սիրոջ գահին հաշուոյն,
Գիծի, գոյնի ու կամարի ինչ տեսիլքն՝ եր ունինք փարքամ,
Որ նայուածքիդ արեւին դեմ ապարանքներ՝ պիտի դառնան...

Մարմար կառոյցի ոստա՛ն Երեւան:

Ինչ որ հեղեղն եր կուտակեր, պիտի տանի հեղեղ մ'ուրի՛շ,
Պիտի սրբե սրկութեան ամեն արաս եւ ամեն նի՛շ...
Հին քնարին նոր լար տուած, հին Գողթանի մենք նոր գուսան,
Հազար ներքող պիտի հիւսենք, հազար մաղբերգ եղբայրութեան,

Նոր դաւանանքի մեհեա՛ն Երեւան:

Հառազայքի նամբաներէ, ակունքներէ խոր ու ներհուն,
Երազն անհաս՝ հին ու գալիք բոլոր մարդոց ու դարերուն,
Պիտի հոսի՛ լանջիւղ վրայ, սեզ սարերուդ ջուրին նման,
Որ բարիքի, բեղուն լոյսի՛ դառնաս մառա՛ն ու աւազան,
Հանուր կոչունքի սեղա՛ն Երեւան:

ՄԱՆՈՒԿԻ ՄԸ ՆՈՐԱԾԻՆ

Քեզի՝ հողեւորիս իմ վաճառմ

Մանկի՛կ, հողիդ բողբոջումն է կարօտի եւ յոյսի...
 Կարօտին՝ որ բաբախեց մոխիրներո՛ւ մեջ անգամ,
 Եւ յոյսին՝ հա՛ց լիութեան՝ սերունդներուն անօրի,
 Երբ երկինքին հետ երկրի դուռերն՝ իրե՛նց գոցուեցան:

Գիտցի՛ր, մանկի՛կ, քող գիտնան եւ մանուկներ՝ ր վաղուան,
 Թե երազն որ յօրինեց ձեզ բոյր առ բոյր, ցօղ առ ցօղ,
 Քանի՛ անգամ սուգուեցաւ ծուխի, ծովի՛ մեջ արեան,
 Բայց ծագեցա՛ւ վերսին ու փայլեցա՛ւ նորաշող:

Անբարեկամ երկնի տակ, այլ՝ հաւատֆո՛վ մը հաստատ
 Լոյսին բերուած ով մանկի՛կ, ա՛հ, կը տեսնեմ ես այժմեւ
 Յաղթական ձեւդ՝ հայրենի հողին վրայ նորազատ,
 Ուր պերն հասակդ ու նախնեացդ քսուներներն հաւտ կը փայլեն:

Բազուկներուդ շարժումն յա՛ղր, անձնիւր տրոփն ուղեղի՛դ,
 Պիտի այնտեղ սերմանե միայն բարի՛ք բեղմնաւոր.
 Ու նայուածքիդ ծիածանն, իր երկինքին դեմ վնիս,
 Ողջունե խինդն համապիւռ, որ կը շատնա՛յ օրե օր:

Նորակառոյց ամեն տուն ու ծլարձակ ամեն ծառ
Պիտի վկան ըլլայ վե՛ս՝ նուանումիդ անկապու՛տ.
Եւ ամեն մեկ գործարան՝ սիրաբաբախ սիրժ մը վառ,
Ուր տնօրէն քու նոր խանդդ ու հին հոգին պապերուդ:

Մեր լինելուն, լեռներուն խմած լոյսէն առած լոյս՝
Ամեն մեկ ջան պիտի հոն որպէս դրօշ մը ծփայ
Վերելն արդար վաստակին, խոկումներուն խորասոյգ,
Ու վայելքին հաւասար, ուր՝ կայ ոչ տէ՛ր, ոչ ծառա՛յ:

Պիտի պարտէ՛զ մը ըլլայ երկիրն՝ երկկ աւերակ.
Հեծեծանքի, հառաչի տեղ հնչեն երգ ու ծիծաղ.
Յեղին հոգին պիտի հոն յառնէ իբրեւ արեգակ,
Ու տիրէ տենդն արարիչ՝ հոն ուր դիա՛կ կար անթաղ:

Այդ հողերուն տէրն ազատ, այդ պարտէզին պարտիզական,
Բազուկներուդ զարկերէն լսէ կտա՛կն՝ անհամար
Բազուկներուն որ բոցէ հասկերու պէս հնձուեցան,
Ածու մը դեռ չբացած ու չսնկա՛ծ ոչ մեկ ծառ:

Յիշէ, հոգեա՛կ, եւ անո՛նք որ զայն պեղող բահն իրենց՝
Տեսան իրե՛նց կառափնաս, բայց յուսացի՛ն տակաւին...
Որ՝ կանգնեցին կուրծքէ պատ՝ ոսոխին դեմ ոնրախանձ,
Արեւն իրենց ուրացան՝ յանուն հողին արեւին:

Մոռցի՛ր, եթե կարենաս, եթե բարի ե մոռնալ,
 Մարդոց չարիքը մեզի... Մոռցի՛ր, նոյնիսկ, ով տղա՛ս,
 Հեղեղն արեան, որ ցեղիդ սասանեց սիւնն ու հիմքն ալ
 Բայց զոհերուն մխացող հոգին երբե՛ք չմոռնաս:

Մեն մի մասնիկն եռքեանդ՝ վերկենցաղո՛ւմ մ'ե ի քեզ,
 Մեն մի ծաղիկն ածուիդ՝ գոհի մը բիբն այցելու,
 Ու շոյող հեւքը սիւքին՝ շունչ մ'անցեալին ողջակեզ,
 Որ փառքին մեջ ներկայիդ՝ խիւղ ու գորով կը զեղու:

Երբ պարեզիդ մեջ շրջիս շուքով՝ շահի՛դ արժանի,
 Զգա՛ դուն քեզ յարուցեալ բովանդակ ա՛զգ մ'անսասան,
 Որ՝ թիկունքն յե՛ց անցեալին՝ ներկան պատուո՛ւ կը տանի,
 Եւ հաւաստին շեփորով կ'ողբէ շէն՝դ ապագան:

1944

Ս Փ Ի Ի Ռ Ք

Ա՛զգգ իմ, ոսո՛խ մուրներու դեմ, աղամանդեայ ջահի մը պես,
 Խորսակուեցա՛ր փռուր փռուր, կամարին սակ տեսիլներուդ,
 Մինչ հոգիիդ մեջ կը բացուէր այգն երազիդ խորախորհուրդ...
 Ամայացան շէն ու աւան... Էւ անապատն արեւակեզ,
 Ամբուռփին մեջ աւազներուն, դարձուց փռի, հողմին գերի,
 Քեզ՝ երեսուն դաժա՛ն տարի:

Ա՛զգգ իմ, յղի՛ ամպի նման՝ նո՛ր ջուր խմած լոյսի ծովէն,
 Բարիքդ անբաւ դեռ չցողած մեր ծառաւի՛ անդասանին,
 Վարեց, ցուե՛ց քեզ խստաւունջ՝ երդ ու երկի՛ր քանդող քամին.
 Հովիտներու վերեւ օտար, քափառելէն ծուէն ծուէն,
 Իբրեւ անձրեւ՝ լացիր արի՛ւն, որ հողն այլոց պտղաբերի,
 Երեսնադէտ մոա՛լ տարի:

Ա՛զգգ իմ, Սփի՛ւռք դարձար ողորմ, բեկոր՝ սմոյն ու աներանգ...
 Քեզ կոխոսեց ամէն կրունկ, ու նախասինքն եղաւ քու վարձե՛դ՝
 Ասպետօրէ՛ն նետուած նակսիդ, ուր խոնջեցիդ կնի՛քն եր վարդ...
 Ու մինչ գանձիդ նոխ աւարով սարեց չարի՛քը խրախնանք,
 Դունք ի դուռ դեգերեցար յանուն խիղճի մէկ պատանի,
 Դուն՝ երեսուն քռուա՛ն տարի:

Ա՛զգդ իմ, որքա՛ն նսեհըդ՝ նե՛նգ, հաւասքդ եղաւ այնքան յամա՛ն.
Մեն մի ցրիւ մասնիկդ ազնիւ, հաղորդ՝ ծածուկ ուծի մը մեծ,
Նայիրեան սուրբ հողի սիրով, քան կարօտ՛վ միտք բաբախեց...
Կուրծքէն խլուած սիրտի նման, սրտախլով սենդով մ'անմար,
Տրոփեցի՛ր յոյսը դարձի, տենչն հայրենի դատք ու դարի,
Երեսնածանց նծղե՛նի տարի:

Սփի՛ւռք, ահա՛, մինչ կը հեւայ հոգիս՝ հոգի՛դ հալածական,
Ու գիշերիդ մեջ մտածումս իր սգաւոր յոյսը կու լայ,
Ես կը լսեմ խուլ նռնիչներ դուռներու հի՛ն ու հեռակայ...
Կարծես պալա՛սն է պապերուդ, որ կը բանայ քեւերը՝ լա՛յն,
Ողջունելու՝ որպէս պանդուխտ այլ տնակաւ ժառանգն արի՛
Քեզ՝ երեսուն բեղո՛ւն դարի:

Ազգ մը առո՛յգ կ'ըլլաւ կրկին, սպիով հի՛ն, խոհերով նո՛ր...
Նե՛սած՝ նայուածքս հիմա հեռուն, ես կը տեսնեմ վառ Նայիրին,
Ուր Զանգուին պէս կը հոսի երգն երջանի՛կ աշխատանքին...
Ինչպէս կաղնին՝ հոյզովն հողին, ինչպէս որդին՝ սիրովն իր մօր,
Կ'անիս կայսա՛ն, կ'երկնես աշխո՛յծ, առանց ահի եւ աւարի,
Հազարաւոր գնձո՛ւն տարի:

1945

Հ Ր Ա Ժ Ե Շ Տ

Ով երկիւղե՛րն իմ երեկիս, երգես աւոյոյս ու սրտալար,
Մահախուճապ իմ ցերեկներս ու գիշերներս արհաւիրալից,
Ով դասալի՛ք իմ նահանջներս, ընկրկումներս ամօրահար,
Հոգեհանգի՛սս ձեր բոլորին՝ շիրիմին մեջ իմ անցեալիս:

Չեմ ուրանար ես ձեզ երբեք, դուք՝ զաւակներս իմ հարազատ,
Ծնունդ՝ ցաւի, հալածանքի, հարուածներո՛ւ արիւնաքամ:
Որ՝ նիրհը ձեր լինի հանգիստ, պարսէս ըլլամ ես ձերբազատ,
Ձեր շիրիմին արդ կը բերեմ խուճկ ու ծաղիկ, վերջին անգամ:

Դուռքս միշտ փա՛կ պիտի մնայ վերադարձին ձեր չարաբաս,
Քանզի բացեր եմ ես հոգիս նոր երազի մը բոցավառ...
Միտքս քրած՝ դե՛կ, հաւասքս՝ կա՛յմ, կամքս՝ յոյսո՛վ լի առազատ,
Ես կը նաւեմ անվերադարձ դեպի ափեր արփափառ :

Չեմ առանձին ու չեմ նկուռ... Բանակ մ'ամբողջ ներդաշնակօր,
Որ արշաւի նաճապարհին պիտի անի՛ բիւրապատիկ...
Մեր հոգիին հետ է հոգին վկաներուն ճանանչաւոր,
Որ նոր խոհի ջահը տարին արհաւիրքէ առ արհաւիրք:

Մեր շարքերուն մեջ են շարքեր սեպական մարտիկներուն,
 Որոնց՝ պայքարն է լոկ ուղի՝, յաղթանակներն են հանգրուա՛ն,
 Իսկ անխտիր երանութիւնն՝ հոգեհետուած ե՛լքը, որուն
 Լոյսեն ցոլքեր աւեհաքեր հորիզոնէն կը շողոզան:

Մինչդեռ ամեն նայուածքի մեջ խինդի բոցեր կը հանանչեն,
 Կ'եռուզեռի մինչդեռ բանակն ու կը յորդի՝ եռանդայոյզ,
 Ես բացակա՛յ կ'առնեմ ձայներ որ կաօսո՛ւմ մեզ կը կանչեն...
 Եւ արցունքի շիթեր այրող կը ծանրանա՛ն քարթիչներուս:

Ա՛հ, քանիներ կային որ զո՛ւր երազեցին արեւուն այս մեծ,
 Ու քանիներ՝ որ կրնային, սակայն, աւա՛ղ, չեն մեզի հեՏ...
 Ունիմ ես ցաւն անոր՝ որ ա՛յցն այս չսեսած աչքը փակեց,
 Ու ցաւն անոր՝ որ նորաբաց առաւօտին կը նայի խեք:

Այլ, կը շարժի՝ բանակն հիմա լոյս հաւաստո՛ւմ մ'ըստառազեն...
 Հարկ է լինի ամեն վարանք, եւ անհրճում եւ անարգել՝
 Հոգիդ դո՛ւս մ'իբրեւ պարզել, ու սիրաբար ու քաջօրէ՛ն,
 Մարտիկներու վայել շուքով՝ մեծ գալիքին դուռը բախել:

1944

ՀԱՅՐԵՆԻ ՍԷՐ

Դար ու դարեր պլպլացող դուռն նրա՛գ ես, հայրենի սեր,
Սիպիրներու սառը ֆակող դուռն կրա՛կ ես, հայրենի սեր.
Արցունքներով ասեղահաս ու սահանքով արեւաշող՝
Մեր սահմանն պարսեզ շինող դուռն վսա՛կ ես, հայրենի սեր:

Վանքերը քեզ տուին մեզի՝ արիւնքանե՛րկ մագաղաթով,
Եւ աշուղներն աւանդեցին խօսքի կախա՛րդ նառագայթով.
Իբրեւ ժառա՛նգ անվասնելի, Չարքերու դեմ իբրեւ դիւթա՛նք,
Կսակեցին որդւոց որդի՝ մայրերը հա՛յ իրենց կաթով:

Ամպերէն վեր ածարակուող հայ լեռներուն խորհո՛ւրդն ես դուռն,
Շանքին շանթո՛ւ պատասխանող հերոսներուն մեր ո՛ւխսն ես դուռն.
Կայծակներու լախսով փլած ամպրոպագոռ երկինքներու
Խաւարահոծ խորքի՛ն անգամ՝ աստղ որոնող պանդո՛ւխսն ես դուռն:

Ամէն հայու ուսին դրուած տապանա՛կն ես նուիրական,
Յաւերժաւանդ մեր զանձներուն դուռն պահա՛կն ես նուիրական.
Մոլորանքի նամբաներէն ու վիհերէն ոգեհմայ՝
Դարձի կոչող անլուելի ահագա՛նգն ես նուիրական:

Երեկ՝ արցունք, ահ ու սարսափ, միլիոններու արեան ճամբան,
 Ե՛րգ ես այսօր, խոյանքի քափ, յաղթանակի հպա՛րս վկան.
 Երեկ՝ նկուն, դարձեր ես դուն՝ միսքի, ջանքի զոյգ հրաճով՝
 Աստղերն հասնող արարատեայ սանդուխներու անխա՛խս կռուան:

Հայրենի Սե՛ր, Հայրենի Սե՛ր, ողողեր ես աշխարհս այնպե՛ս՝
 Որ արեւեղ ուրիշ արեւ՝ երկնի ծոցին չեմ տեսներ ես.
 Ինչքա՛ն ուզե հողը դողայ, եւ աշխարհնե՛ր փուլ գան իմ շուրջ,
 Պիտի հոգիս մնայ յաւե՛ս եւ աննուա՛զ լոյսիդ հանդես:

1945

Տ Ա Ղ

ԱՐԵՒԻՆ ԾԱԳԵԼԻՔ

ԻՏԵԱՅԻՆ ԲԱՐՁՈՒՆԻՊ անհունն ի վար ասղազարդ,
ԹՇՈՒԱՌՈՒՔԵԱՆ հովին դեմ քելերդ ըրած առագաս,
Սիրոյ նման փաղցր ու հեզ, արդարութեան պէս հզօր,
Իջի՛ր երկիրն այս փառս, ուր՝ հաւաստով դեռ անխախտ,
Արե՛ւ, այցիդ կը սպասեն մեծ հոգիները բոլոր:

Իջիր կոհակ առ կոհակ, իջիր սարափ առ սարափ...
Անխտական բաշխումիդ քող ալիքներն ողողեն
Ամեն հովիս, ամեն կիրն, ու սարածուին ափէ ափ,
Մինչեւ մարմար ոստաններն ու գիւղակներն հողաւեն.
Երանութեան քող երազն ըլլայ լինիդ մեջ՝ կարապ:

Վերհերուն՝ որ բացուեցան ու կը բացուին անխնայ՝
Կողին վրայ մայր հողին, ինչպէս սիրտին մարդերու,
Եղիր բուծիչ բալասան, ու մի՛ քողուր որ մնայ
Խիղճին առջեւ գալիք մեծ արդարութեան ահարկու՝
Մարդուն ամօրը պատմող ռնիւրին հեճք վկայ:

Համասարած հաճութեամբ իջիր հողւոյն մէջ մարդոց,
Ամենուրեք կռոյթիդ հիմնէ օրէնքն հաւասար,
Եւ անդորրէ կիրքերու ովկեաններն ալեկոծ.
Մեծ ու բարի վասակի հերոսներուն ալ խոնարհ՝
Միտին՝ պայծա՛ռ եղիր ջահ, սիրտին՝ անմա՛ր սիրոյ բոց:

Կեանքն երազո՛վ ու երազն քրէ կեանքո՛վ ակադճուն...
Անճառին՝ վին, հովերուն՝ նուագածու մասուրներ,
Գարնան՝ պսակ, եւ ամրան տուր արգաւանդ յղութիւն.
Աշունն՝ ամբար բարեկից, ձմեռն քրէ սիրաջեր
Տօն հանգիստի ու խոկման՝ եակներուն, իրերուն:

Ու փերթոյիս տարազիր, չմարած հեւք վերջին,
Շնորհէ տո՛ւն մը պզտիկ, հողին վրայ պապերուն.
Ու մասներովրդ մոգի՝ հալիր նորոգ տաւիղին,
Որ նուագեն ու վանկեն իր երգերուն քրքուն.
Արե՛ւ, մարդերը խմեն ճանանչներուդ հուր զինին:

1942

Տ Ղ Ո Ւ Ս

Յոյակին

Տղա՛ս, կեանքին՝ խորհո՛ւրդ մըն ես, խորհո՛ւրդ մը՝ կեա՛նքն է քեզի.
Ամեն մեկ բառ, ամեն ժպիտ, ամեն պատկեր ու նանանչ՝
Նորափրիք իմացութեանդ դեմ է աշխա՛րհ մ'աննանաչ.
Եւ ինքդ աշխարհ մըն ես անհուն, ուր միտքս յուզմա՛մբ կը սուզի:

Տղա՛ս, դուն հա՛յրս ես նահապետ, եղբայրս՝ արեւ ու ծաղիկ,
Եւ քոյրս անոյժ՝ զոր ախորի գեհեքն առաւ իմ գիրկես.
Մանկութի՛ւնս ես վերաբողբոջ, ու երազնե՛րս ողջակեզ,
Փոքորիկին մեջ՝ գրկաբաց նաւակա՛յքս իմ խաղաղիկ:

Աչուկներուդ քացին մեջեն երբ աչքերուս կը ծալիս,
Երակներուս բաւիղն ի վար կը զգամ հոսիլն արեւին.
Հպմամբ մը լոկ՝ քեզմէ ինծի՝ քաղցրաբոքիւ կ'ըլլամ վին,
Որուն լարերն իմս են քեւ, նուազը քո՛ւկդ է, հոգի՛ս:

Դողդոջ վանկերդ ու ժպիտներդ են հեքեքներ՝ խորիմաս,
Զորքս երկինքն իր աստղերով դեռ պատմած չէ մարդերուն.
Համբոյրդ է հո՛վ մ'անուշաբոյր, որ հոգիիս պարտասուն՝
Երանութեան ծովին վրայ կու տայ պարզել առագաս:

Այլ, կը նայիմ երբ հասակիդ ծաղկափափուկ ուղեւին,
Ես կը դողամ... մտածելով քամիներուն, շարժերուն...
Պիտի ըլլամ ծիլը՝ ծաղիկ, շաքիլը՝ ծա՛ռ հաստաբուն,
Որուն փնտռեն մարդիկ պտուղն ու քեւերուն հովանին:

Առած ափիս քու քարիկներդ, դեռ ո՛չ ոքի տուած վերք,
Կը սեւեռիմ հեռաւորին ես հարցունքի մ'անձկութեամբ,
Խաւարին մեջ հոգիներու պիտի վառե՞ն գեր մեկ լամբ,
Խի՞նդ քե արցունք պիտի անոնք սերմանեն երբ ըլլան ձեռք:

Տղա՛ս, մեծցի՛ր... քող քեզ պահե քախսն հարուածե դաւադիր.
Նդիւր ամուր՝ ժայռի նման, հեզ ու բարի՝ ծառի պէս...
Ըլլայ քող կեանքդ ինչ որ ինծի՝ միայն երա՛զ մնաց վեհ,
Եւ անվհար պարտերքս իմ հատուցանե՛ լիալիր:

Տղա՛ս, մեծցի՛ր... Սիրե մարդերն ու ծաղիկներն ու ասղերն,
Այլ եւ երկի՛րն արմենաւանդ՝ որ իմ կարօսս է այրող:
Անկէ հեռու, օսա՛ր ես դուն, օսա՛ր ամեն քար ու հող,
Եւ միայն հո՛ն կ'ըլլայ ակօսդ արգասիքով ծանրաբեռն:

Նքե, հեռո՛ւ մեր երկիրեն, սիրտս գարկերը կասին,
Հայրենադարձ քու քայլերուդ ընկեր քայլե՛րքս չըլլան,
Ափ մ'անիւնես սփռե, տղա՛ս, այդ հողերո՛ւն սրբազան.
Ըսե՛ — փոխան բազուկներուն՝ տուաւ բեղո՛ւն իր փոշին:

ԵՐԿՐԻ ԿԱՐՕՏ

Խորհրդային Հայաստանին

Օսարութեան դասակնիքն, իբրեւ անե՛ծք մը դաժան,
Մեզ հալածեց ծովերէ ծով, ափերէ ա՛փ անբարիք.
Այլ՝ ամեն ուր եւ ամեն ժամ, տեսիլդ՝ մեզմէ անբաժան՝
Առաւ սնո՛ւնդ մեր հոգիէն, եղաւ անոր զօրավի՛գ:

Շուայսութեան կամարներէն կախուած պղտոր ջահերուն,
Փոխան իւղի, տուինք արցունք, տուինք արի՛ւն որ վառի.
Բռնաւորին մենք կանգնեցինք ապարանքներ փողփողուն,
Եւ մեր ֆրսիքն ու բահն ըրին օտար դաշերը՝ բերրի՛:

Բայց ոյժը մեր բազուկներուն, հլու՝ ձայնի մը ներքին,
Բախտիդ սալին վրայ հնչող երազեց մուրճը յաւեւ,
Գութանը ժի՛ւր՝ որ հողերուդ կը բանայ ծոցը՝ սերմին
Որ հովիտներդ՝ հողմածածան ըլլան ծովեր ծաղկաւեւ:

Երգերը մեր եղան սրտում, հովերու պէս հառաչուն,
— Կորուսի ա՛ն, կարօտի կանչ, ցաւը կեանքի՛ մ՛աւերակ...
Մեր շրթունքին վրայ ժպիտն եղաւ ծաղի՛կ մը տոգոյն,
Որ բաժակներն իր կը բանայ մահուան ահեղ շուրթին տակ:

Այլ՝ պայքարիդ քու այսօրուան, փառքիդ հաշուոյն ապագայ,
Որքան եռա՛նդ, հաւասք ու խա՛նդ, որքան տաղե՛ր չերգուած,
Պատուհասիչ որքան շանքեր, եւ արեւներ զեղագահ՝
Զինարանին մեջ մեր հոգւոյն մենք կը պահենք անուան:

Երկի՛ր, Երկի՛ր, յոյսի՛ ամրոց, հողիդ կարօտն յարանուն՝
Ծարաւ ու քա՛ղց է տոյնուն, որ չգտա՛ն դեռ յագոււրդ...
Մեր կեանքին գործ մոխրին վրայ քե կը մնանք մենք կանգուն,
Նեցուկն հրաւք՝ տեսիլն է յոյս՝ բացուելիք լա՛յն քեւերուն:

Երբ հողէն քեզ քաւ առ քաւ հանող հուժկու ձեռներուն՝
Պիտի չըլլան ձեռներք մեր լծակիցներ համազօր,
Երբ անեղ կռիւիդ մեջ պիտի չըլլայ անկուն
Մեր կուրծքը՝ բե՛րդ, սիրք՝ մարտկո՛ց, եւ հողին՝ ոռոգիք ահաւոր,

Երբ վաղուան յաղթերգիդ մեջ մեր ձայնն ալիք առ ալիք
Զարձագանգէ պիտի սեմին նոր օրերու արգաւանդ,
Երբ գալիք սերունդներուն, արեւներո՛ւն ծագելիք,
Պանդուխտ ու հեք յուրք մը միա՛յն պիտի բողբոջ մենք աւանդ,

Մեր կեանքն է զո՛ւր այրում մ'անբոց, ապրիլ է մա՛հ շնչելով,
Մեր յոյսն՝ անեծք, ու մահառումն է օրհասի՛ հունդիւն...
Երկի՛ր, Երկի՛ր, քեզմէ հեռու քեզ ապրելուն վիշտը ծով՝
Թող հասուցուի՛ փառքովն անմահ՝ դրօշիդ տակ մեռնելուն:

ԵՐԳԸ ՊԱՆԴԻՈՒՑ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿԻՆ

Սերմբս ազնիւ՝ ցան ու ցրիւ՝ հովիւն, բուփի՛ն միշտ աւար,
Ես տունկ մըն եմ՝ նետուած հողի մէջ օտար...
Տո՛ւր ափ մը հող, բաժուկ մը ցօղ ու շունչ մը շող նայիրեան,
Գիրկ սիրակեզ, լոյսի պարսե՛զ երեւան:

Զարմով՝ սիրուն, բայց բողբոլուն, քերթըս ժգոյն ես ծաղիկ,
Ուրե՞՞ յուսամ բեկուն ցողիս զօրավիզ...
Մասներուն մէջ սիրեն իր դրած՝ եղիր ինձի պարսիզպան,
Սեր սերմանող, բարիք հնձո՛ղ երեւան:

Արեւդ՝ անա՛մպ քրե վրաս, անձրեւդ՝ առա՛ճ, շուփդ՝ զո՛վ.
Ծլիմ, անիմ, բացուիմ հազա՛ր բոյրերով...
Հին ածուիդ նոր ծաղիկներ ու պտուղներ՝ տամ բուրեան,
Սիրոյ պարսեզ ու պարսիզպա՛ն երեւան:

1945

ԵՐԳ ԶԱՐԹՈՒՄԻ

Զանգակներ... ու մեռած բոյրերու...

Ու ջահեր, վարդերո՛ւ պէս ժպտուն.

Խորանին մէջ անլոյս իմ հոգւոյս՝

Օրհնութի՛ւն, օրհնութի՛ւն...

Զերմութիւն... ու խայսանք ջիղերու...

Պայքիւններ, հունճերո՛ւ պէս բեղուն.

Պարսեզին մէջ նիրհուն միսերուս՝

Արքնութի՛ւն, արքնութի՛ւն...

Միջոցին մէջ ծփանք գոյներու...

Լռութիւն, նուազի պէս քրքուն.

Իմ մեկնած, իմ մեռա՛ծ խանդերուս՝

Յարութի՛ւն, յարութի՛ւն....:

Ա Ն Տ Ա Ռ Ի Շ Ո Վ Ե Ր

(ԳԻՆԵՐԳՈՒԹԻԻՆ)

Անոր՝ որ բացաւ հոգիս
լուսաւոր տեսիլքներու:

Ծով մը՝ անսառն է կախարդ, ծով մը լոյսի, ստուերի.
Ու կոհակներ հրավարս, ու կոհակներ մութ-կանաչ,
Խռովն ի վար անդրասես մայրիներու լոյս-նանանչ,
Կ'անցնին առանց փրփուրի:

Այլուրասենչ ծովաչու, հոգիս՝ մակո՛յկ քեւաւոր,
Միջնանսառի ոսկելին բացասանին լանջն ի վեր,
Կը սահիմ լո՛ւռ, աչներուս՝ հիացումի՛ աքունքներ,
Միտքիս՝ տեսիլք մը բոսոր:

Ծարաւիս դեմ՝ յորդահոս կ'երգէ աղբի՛ւրը կեանքին...
Ու կը խմեմ շունչ առ շունչ, երանութեամբ մ'անստուեր,
Օ՛դն ուր անսառն իր առո՛յգ բոյրն ու աւի՛ճն է պարպեր,
Ծովը՝ լազո՛ւր իր հոգին:

Կը խմեմ զայն... կ'երագի՛ վազն արիւնիս յոգնաջան,
Նւ սեղծիչ մղումեն՝ կենսաբաբա՛խ իր զարկին՝
Նրակներուս, ջիղերուս, միսերո՛ւս մեջ կը ծագին
Լոյս ակունքներ՝ ցնծութեան:

Անյագօրէն կը խմեմ հոյզը հովին օրհնաբեր,
 Ուր արեւէն՝ հառագա՛յր, կայ աստղերէն զովութի՛ւն...
 Ու մայր երկիրն՝ հոգիիս կենսակարօ՛ճ հայցերուն
 Կ'ընէ անո՛յժ խոստումներ:

Սիրքս քերել՝ կը սուզիմ խորն երազի մը անխոյզ՝
 Լուսարբուփի գերարթուն գինովութեան փունին մէջ,
 Ուր գոյութեան խորհուրդին կը բացուի զիրքն եջ առ եջ,
 Կես մը խաւար, կես մը լոյս:

Անոյժ, անո՛յժ է այսպէս խմել գինի՛ն արեւին,
 Մասներու սակ անձանօր՝ բլլալ փա՛ր բազմալար,
 Զգալ տո՛փն ուղեղիդ, ուր աշխարհներ անդադար
 Կը կործանի՛ն, կը շինուի՛ն:

Թշուառութիւնը ի՛նչ փոյր ու բռնամանփն ի՛նչ աղէտ...
 Ինչ փո՛յր երէ ամեն բուփ, ամեն ծաղիկ, ամեն փա՛ր
 Ըսէ միտիդ միտանփին՝ քէ անժառանգ ու օտա՛ր
 Պիտի մնաս դուն յաւէտ:

Մարդուն բաժինն այս հողէն՝ է միմիա՛յն մէկ շիրիմ...
 Քուկդ են գանձե՛րն երազին ու խտկումնե՛րը բեղուն,
 Ծիածաններն ու ամպերն, հրաշաօ՛նն աստղերուն
 Ու լուսնկա՛ն մտերիմ:

Ըլլան պարսեզն ու ծառերն ու ծաղիկներն ուրիշին...
 Եղանակները փոփոխ են, եւ ստուերներն ու հովերն
 Ու կիսաբաց վարդերուն նիւրհին՝ երազով ծանրաբեռն.
 Բոյրերուն փոփոխ է գինին:

Եւ բարեկամ ու բարի՝ է շուրջի հիմա ամեն բան.
 Բարի՝ երկիրն յարաշխաս, իր մայրութեան մեջ խոնարհ,
 Ուր չփառն ու հարուստ, ուր մեղաւորն ու արդար
 Պահ մը կ'առնեն ապաստան:

Ապրիլն անոյ՛ց է ընդմիջ, նոյնիսկ աչքի՛ն տակ մահուան,
 Անոյ՛ց՝ սա օդն ու արե՛ւն, անոյ՛ց՝ սիրտի՛դ մեղեդին,
 Անոյ՛ց՝ երազն աչքերուդ, ուր կարօտներ սրտագին
 Կ'այրին խունկի պէս բուրեան:

Կ'արժէ վիշտի նծարին դեմ դնել խի՛նդն ապրելուն,
 Կ'արժէ մահով մը տօնել երանութի՛ւնն արփային,
 Ուր լեցուց կեանքդ երազով, ու տղերուդ կռոյթին
 Տուաւ նուա՛գ մը քրքուն:

Կեանք, լեցուցի՛ր փու կենացդ ահա բաժակս արեւով...
 Եւ հոգիս ցրունքին վրայ կ'այրին մինչ բառերս,
 Ես՝ աշխարհի մը ուրի՛շ կարծես կ'անցնիմ սեմեն ներս
 — Ինչ փոյթ քե փուն կամ գինով...

ԼՈՒՍԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Յերեկն աղջիկ մ'ե անոյ՛ց ու քարմազեղ ու բուրեան...
 Հոգին՝ կեանքի ու լոյսի հառազայրում մ'անսահման,
 Զոր ցամաքին ու ծովին ու մարդերուն, իրերուն
 Ան կը բաշխէ լիաբուն:

Կու գայ կապոյ՛ց անհունէն, ու քելերուն քաւափայլ
 Կ'իյնայ ստուերն արեւոյ՝ լիներուն ծոցը մռայլ:
 Քաղցր ու հոսուն, լոյսի պէս, ժպիսք ծո՛րն է անգին
 Տիեզերքի փերակին:

Կ'ոսկենիւսէ կախարդ քող՝ դեմքին՝ ծովուն ու լեռան,
 Անհաւնելու կողերուն՝ վարդամեռու պատմունան.
 Քոչուններուն կու տայ ե՛րգ, մարդերուն խինդ ու աւի՛ւն,
 Հովերուն՝ գաջ գովութիւն:

Հիւանդներու սնաւին կ'առկախէ ջա՛նն իր յոյսի,
 Եւ իր անտես ձեռներուն շոյանքներէն կը հոսի
 Խայտանքի դող մը գաղտնի՝ կենսաբաղձիկ ու անբոց
 Երակներուն մէջ անունց:

Ինչ հրապո՛յր, ինչ բերկրա՛նք, երբ նուազն իր խայլերուն,
 Հովերուն մէջ ու ծովին, հնչէ քնա՛ւն իր անհուն...
 Տօնահանդես գոյներու՝ երբ իր մասները հալին
 Ծաղիկներու շրթունքին:

Տիեզերքի ոգիին՝ Յերեկն աղջիկն է գուարբ...
 Երբ իյնայ շուքն ամպերուն՝ իր հակասին վրայ վարդ,
 Մեկն աչքերուն կ'արժատուէ լուսաշիրքեր մարգարտի,
 Միւսն անոյժ կը ժպտի:

Ինչ փառահեղ մահաժոհ, գոյներու ինչ շեղանք...
 Լոռեքեան հեւքը խորունկ՝ կ'ըլլայ անհուն մահազանգ,
 Ծիածանէ քեւերու մեջ երբ աչքերը փակուին,
 Հորիզոնն ի՛ր անկողին:

Իր մահէն վերջ, լուսայեղց կը բաբախէ շունչն անմեռ՝
 Առուակներու երգեցիկ շարունակներուն արեւջեր.
 Կ'ապրի տո՛ւփ մը իրմէ՝ ծաղիկներու սիրտին մեջ
 Եւ սիւքներուն լուսառեղ:

Յերեկը բո՛յր է ու գոյն, ծով ու ծփա՛նք հանանչէ.
 Երգ մը՝ որուն անցքէն վերջ արձագանգն յա՛ր կը հնչէ...
 Ու նուազն իմ տղերուս, ուր մաս մ'իրմէ կայ անմահ,
 Զ'արժատուէր մա՛հն իր հիմա:

Յերեկն աղջիկն է անոյժ՝ տիեզերքի ոգիին.
 Կեանքն իր բաշխո՛ւմ մը բարի, մահը՝ ծնո՛ւնդ վերստին...
 Ա՛հ, եթէ կեանքս իմ պիտի չըլլար կեանքի՛ն իր նրման,
 Ըլլար գեթ մա՛հս՝ իր մահուա՛ն:

ԵՐԳԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԿԱՏԱՐԷՆ

Կեա՛նք, յորձանուտ ջուրերուդ մեջ զիս տարի՛ր ափէ ափ,
Մերք զայրալիր, մերք կամեոս՝ զարկիր հոգիս խուրերուն.
Այլ, վիրաւոր գոյութեանս եղար օրրա՛ն մը ծփուն...
Արդ հովերէդ, յորձանքէդ ունիմ ոչ յո՛յս, ոչ սարսա՛փ:

Ալեհասան, սենդայոյդ, արկածալից ու անմիտ
Քափառումէ, պայքարէ, ընդհարումէ վերջ երկար՝
Նեսեց իմ նաւս իր խարխսխն հանգրուանին այս պայծառ,
Ուր արեւէն գերիվեր՝ կայ միտքին լո՛յսը վնիտ:

Կեա՛նք, քողուցի քեզ ետին, ու կը քալեմ առանձին.
Եւ ամէն մէկ ամբարձիկ, որոշողիւր քայլիս դէմ
Կը քակուի ֆող մը մութի, ու նոր յոյսե՛ր կը տեսնեմ...
Գիտակցութեանս անձաւէն՝ կը զգամ փախուստն անցեալին:

Երանութիւնն ա՛յս է լոկ, տառապանքին մեջ այս ծով—
Քօրափել բեռն աւելորդ՝ փառքին, յոյսին ու վախին,
Ու կորուսեալ դրախտին դուռը բախել վերսին,
Յնմահութեան նեսել քայլ՝ մահկանացո՛ւ ոտքերով:

Երանութիւնն ա՛յս է լոկ, ու մնացեալը՝ սաժա՛նք,
Հիւանդութիւն ու ցնո՛ւք, միսքի մորմո՛ք, սիրքի ցաւ.
Ինչ որ կաւեն է եկած՝ պիտի կրկին դառնայ կա՛ւ...
Հարկ է սրբել հոգիէն ամեն մաւր, ամեն ժանգ:

Վերքի մը պէս կը բացուի՝ զղջումին խայթն յետամնաց.
Գարծի կարօ՛ւս մը երբեմն արիւնիս մեջ կ'արժատուէ.
Սակայն մեռեւ մը ոսկի, վարդ առագաստ մը հովե,
Կ'առնէ քելին վրայ գիս ու կ'օրօրէ՛ երկիւղած:

Պահերն այնքա՛ն են հանդարտ, այլ եւ այնքա՛ն քեւաւոր՝
Որ ժամերուն խօլ արեւուն առած է հոս կարծես կանգ.
Ու ժամանակն սպաննիչ՝ աղետագոյժ որպէս զանգ,
Չի զարներ մուրհն ուղեղիս ամեն բոպէ՛, ամեն օ՛ր:

Երկինքն է լա՛յն ու կապոյճ, ու լռութիւնն այնքան խո՛ր
Որ նայուածիս դաշտերուն կ'ըլլայ սահմանը անծիր,
Կը պարզուի հեռու, մօ՛ս՝ ամեն գաղտնիք գիր առ գիր,
Ու կը լսեմ զարկն յսակ՝ մտածումիս կեռաւոր:

Մեն մի տոփը միտքիս, կուրծքիս անող հեւքին հետ,
Իմ աչկերուս զարմանքին դեմ կը բանայ լուսագիծ
Հովիտն անայց հրաւքին, ուր յամբափայլ, անբախիժ
Կ'անցնի հոգիս հիացի՛կ, արանետէ արանետ:

Բոյր է, նուազ ու երանգ՝ ամեն ծաղիկ, ամեն ծառ...

Ուրախութիւնն աղբիւրի ջուրերու պէս կը հոսի...

Զունի երեկը՝ շիրի՛մ, վաղը՝ մեհեանն իր յոյսի.

Ապրիլն է հոս գերագաս հառազայրո՛ւմ մ'անսպառ:

Կեա՛նք, կը մեծնայ մեր միջեւ բացուող անդունդն յարածամ

եւ ալիքներն յուզումին ու ցանկութեան ու ոխին

Վարն, ստորոտը լեռան, ժայռերուն դէմ կը փռին.

Ես, օրէ օր, կորսուած իմ գանձիս տե՛ր կը դառնամ:

Կը մտածե՛մ... ու սրտում կ'իյնայ ստուե՛ր մը դեմքիս,

Կ'ամպոսի լի՛նն աչքերուս... Որքան քիչ են, ան, որքան,

Անոնք որ այս բարձունքին օդովն արբի՛լ պիտի գան,

Պիտի տեսնեն, ներզգան, վերագտնե՛ն իմ մեջ զիս:

Առանձնութեան մեջ այս ցուրտ պիտի մտնի ու դողա՛ն...

Բարձունքն անո՛նց է միայն, որոնց արիւնն ունի հո՛ւր,

Ֆոսֆորափա՛յլ է հոգին, միտքը՝ ակո՛ւնք ոսկեջուր,

Եւ ներկային մեջ իրենց՝ գիտեն զտե՛ւ բացական:

Ես՝ տիեզերք մը իմ մեջ, ու ներդաշնա՛կ ու լրի՛ւ...

Սիրսս՝ հպասակ՝ հոգիիս ձգողութեան օրէնքին.

Ես՝ իմ զարունս ու աշուն, արեւս, ասդերս ու լուսին,

Ես՝ միաւորն համադիր՝ միաւորաց բազմաքիւ:

Եթե օրենքը մահուան վնուե որ ա՛լ կործանի
 Դաճակուքիւնն այս շեղ... Պատգամաւորն իր մոայլ
 Հնչե շեփորը վերջին, ես՝ անտեսում, անայլա՛յլ
 Ընդունիմ կա՛մնն իր պիտի պահու մը մեջ ծիրանի:

Եւ անցնելէս վերջ եթե օր մը յիշե՛ն զիս մարդիկ,
 Տղա՛ք՝ գանգուր մազերով եւ աղջիկներ սեւաչուի,
 իրենց հոգւոյն մեջ արե՛ւ, այլ իմ լոյսիս ծաւալի,
 Դան խուզարկել հետքերուս ուղին ալիք առ ալիք,

Պիտի հոգիս անոնց մեջ պայթի սերմի՛ մը նման...
 Ես՝ երգերուս, ու երգեսս՝ ժամանակին հետ անվերջ,
 Պիտի տո՛ւս մը իբրեւ՝ տիեզերքի սիրտին մեջ,
 Վերկենցադի՛նք, երբ լսենք ծաղիկ քայլերը գարնան:

1946

ՏԱՂ

ԱՐՄԵՆԱԳԵՂ ՏՐՏՄՈՒԹԵԱՆ

Ա.

Արեւէն մաս մը ինչպէս՝ ծաղիկներու բաժակին,
 Ուր իր շնորհն է պարպած ըղձանուշի մը հոգին,
 Կը բնակի՜ս դուն մեր մէջ, արմենագե՛ղ սրտուրիւն,
 Ու ենք քեզմով մենք լեցուն:

Խորո՛ւնկ ակունքդ է այնքա՛ն՝ որքան ակունքը ցեղին,
 Որուն պանդուխտ գանձերուն գուցէ պահա՛կն ենք վերջին.
 Տրոփիւնէ տրոփիւն, մեկնած՝ սիրե՛ն դարերուն,
 Կը հոսի հո՛յզըդ բեղուն:

Դուն խղմանքն ես ըմբոս, զինուած ուժին դեմ չարին,
 Բռնութեան դեմ նիզակուող արի բազո՛ւկն առաջին:
 Այլ եւ տեսի՛լք ես պայծառ, սիրտի սրինգ, միտքի ջան,
 Որ ըրին ազգ մը՝ անմա՛հ:

Անհունասենչ գիտութեան արգելափակ դուռին դեմ՝
 Հաննարախանձ Մոնազին ջախջախուող գա՛նկն ես վսեմ:
 Խո՛ւնկ ես նաեւ ու աղօթք, լուսաբարբառ մեղեդի,
 Ուրիկ աստուա՛ծ կը ժպտի:

Քուչակն անհուն՝ մութ ու լոյս բրիւ պարեզ մ'ընդարձակ,
 Ուր կ'արիւնի մորմոխին ծաղիկ ամեն ծառի տակ:
 Սազը Սայեաթ Նովային եղերանոյ՛ց լարեցիր
 -Բաժակ՝ յոյզո՛վ դարալիր:

Ծխաններէն հայրենի հիւղակներուն շինական,
 Սիրոյ բոցի, կարօտի կապոյտ ծուխի մը նման,
 Գալարեցիր հայ հոգին, իբրեւ «Հայրեն», «Անտունի»,
 Որ բաշխուի, չհասնի:

Լոյսի տոնին կեցեցիր Դուրեանն անյուշ խաւարէն,
 Եւ հանեցիր Նաեհին դեմ նիզակով՝ շանքազէն.
 Տուիր հրդեհ հոգիին, այլ իր նակասը խռով
 Պսակեցիր աստեղերո՛վ:

Ամեն ռազմիկ՝ հին հուրէն պռաժ խանդի նոր կրակ,
 Հողին բարիքն իր արեամբ բաշխող ամէ՛ն մէկ մշակ,
 Եւ վրեժի ու սիրոյ սպասարկու ամեն փո՛ւրմ
 Ընկեց ակեղ լիաբուն:

Օ՛րսմութիւն, օրենքիդ մեծ կտոյրովը ներհուն՝
 Երկնեց երկունքն իր շէնդ՝ հարսարապէսն Հայ Հողւոյն.
 Ու մեր միսին, արիւնին, մսածումի՛ն մեջ դրաւ
 Հեւեղ փու հե՛ւք մը անբաւ:

Աւազներու մեջ հրկեզ, կամ փողոցներն՝ առաքուր,
 Երբ օրբունիս այրուցին չինկաւ կարի՛լ մ'անգամ ջուր,
 Ո՛չ ոք գիտցաւ դառնանոյժ ահունքն անյայտ աղբիւրին,
 Որ զովացո՛ւց իմ հոգին:

Ու ես մեծցա՛յ... կը մեծնայ ինչպէս մայրի ծառն անահ,
 Արմատներն իր մխրճած ժայռերու սի՛րսը ազահ:
 Մեծցար եւ դուն, զօրացար, սիրտի անսո՛ւտ բարեկամ,
 Շուքդ շուքե՛ս անբաժան:

Երբ կը մարեւ ամէն յոյս, յոյսի յետին ջահին հետ,
 Արագածի կասարին կ'ըլլար կանթե՛ղն իսկ անհետ,
 Անդունդն ի վար երկարող ջերմ հառազայթ մը որպէս,
 Անցաւ փու շո՛ղրդ սիրտս:

Երկրէ երկի՛ր, հսկեհ հսկե՛հ յաւեռ տարագիր,
 Ամէն նամբու վրայ քե՛զ միայն զսայ կարեկիր.
 Ու զօրացայ քեզմով՝ ե՛ս, գեղեցկացար ինձմով՝ դո՛ւն,
 Արեւանո՛յժ սրտուքիւն:

Եւ արդ կեռո՛յրն ես սիրտիս սիրաբաբախ զարկերուն,
 Մտածումիս մեջ առկախ արեւ մ'ամպով սփողուն,
 Հայ դարերու աղուքէն հասած բանի անմահ բոց՝
 Զոր կը բաշխե՛մ ես մարդոց:

Գ.

Օ՛ սրճմութիւն, ուրանալ քեզ մեր կեանքին՝ զուր է, զո՛ւր...
Մունջին՝ բարբառ, կոյրին՝ լոյս, ու ծառաւին էս աղբիւր:
Այնպէս դասա՛րկ է, փցո՛ւն՝ ամեն արուե՛ս, ամեն ի՛ր,
Որ քեզ չունի իբրեւ ծիր:

Եթէ չըլլայ լոյսերուդ ստուերն անոնց հովանի,
Ռամի՛կ է տօնն արեւփառ՝ ծաղիկներուն ծիրանի,
Ռամի՛կ՝ պայքարը սիրոյ, իրաւունքի ու բախտի,
Ու ծիծա՛ղն իսկ ծաղկատի:

Սահմանին մեջ լայն կամ նեղ՝ մեր ծնունդին ու մահուան,
Ներքեւն ամե՛ն երդիքի, ամենուրեք, ամեն ժա՛մ,
Ծիծաղի հետ քե լացի, մահինի մեջ քե արթուն,
Յաւեճ ներկա՛յ ըլլաս դուն:

Քեզմով ըլլան քող օծուն՝ գաղտնիքներու խուզարկու
Սեւեռումներն յայտնա՛ստ՝ նանանչաւոր մոգերու:
Եւ տարբերու նուանման դիւցազնագեղ պայքարին
Ըլլաս շեփո՛ւրն ու դափնին:

Նոր օրենքի մը հետ նո՛ր տունն ի՛ր շինող ամեն ձե՛ռք,
Նոր հաւատքի մը անդա՛ր փառքին ներքող ամեն ե՛րգ,
Մեր պատմութեան անեծքին տուած ամե՛ն մեկ հարուած
Ըլլայ ինքնուր զոհնուած:

Եւ անոնց մեջ՝ որ ուժի մինչեւ տոփը վերջին
Կը վասակին տարագիր՝ փառքին համար օտարին,
Վասն փեռն մը հացի, մի՛ քողուր որ կործանի
Անոյց երա՛զն հայրենի:

Եղի՛ր դուն ձայն մը կոչի, մեր մեջ հնչող անդադար,
Մեր երկիրն հին՝ նոր հերկով աղօսելու տե՛ղն արդար,
Ու մախանքին դեմ մարդոց, յանուն Անոր պաշտպանման՝
Ըլլալու նե՛ս ու վահա՛ն:

Պատուհասիչ ու ահե՛ղ, այլ եւ ժպտուն ու բարի՛,
Իրաւարար վառե հո՛ւրն սեղծումի, պայքարի.
Տուր արեւեկն մեզի շո՛ղ, շանթերէն՝ շեղք ու սուսե՛ր,
Եւ ամպերէն ալ սուսե՛ր:

ՀԱՄԱՆՈՒԱԳ

Կ'րլլան օրերն իրիկուն, իրիկուններն՝ առաւօս...
 Ժամանակին անակունք կը հոսի գետն անդադար՝
 Կողերն ի վար միջոցին, ալիք ալիք, յօդ առ յօդ,
 Իր ցայտփերովը լոյսէ ու վիհներովը խաւար:

Վախճանն սկիզբ մ'է նորոգ, ու չկայ ծայր, չկայ ծաշր...
 Անսկիզբին, անելին՝ կեանքն է զաւակն հարազատ,
 Զոր կը ծնին անջրպետն ու ժամանակը՝ գոյգ մայր,
 Որպէս նանանչն յաւերժին՝ մշտանորոգ ու անհատ:

Նւ կեանքն է հեւք ու հրայրք, տոփ՝ միտքի ու սիրտի,
 Անհատն բախում հնաւանդ՝ ընդմէջ նիւթին, երազին,
 Կախարդ ծաղիկ՝ որ լոյսին դէմ կը բացուի, կը գոցուի,
 Յոյսի խոյանք՝ որ կ'իյնայ, այլ կը կանգնի՝ վերստին:

* * *

Դարերու կուռ հոծութեամբ վայրկեաններէ առած հուր,
կը բորբոքի՝ կեանքն իմ մէջ, ու ես կեանքին՝ յարածամ.
Մեն մի կայծին իր կ'այրի հոգիէս մաս մը մաքուր,
Եւ ամեն ուր, ամեն պահ զայն կը շնչեմ, կը հեւամ:

Իմ բիբերուս մէջ կը զգամ լոյսն անհամար բիբերու,
Ու սրտին մէջ սիրտս՝ սրտին ամբողջ մարդկութեան:
Մեն մի հիւլէն եութեանս՝ յոյզով մը հին կը զեղու,
Անցեալն ամբողջ՝ ներկայիս մէջ կը դիտե ապագան:

Նրբ կ'արճասուեմ՝ կ'արճասուե՛ն բոլոր դարերն ինծի հետ.
Նրբ կը ժպտիմ՝ յոյսերու աշխա՛րհ մ'իմ մէջ կ'առնե կեանք.
Խոհեւս են ցո՛ւր Միսքին որ կ'ընծայուի լուսանետ.
Նս՝ անցեալին ժառանգորդ, ապագային եմ ժառանգ:

Ի՛մս են կարօսն ու արցունքներն՝ հեզ ու նկուն ծաղիկներուն
Նրբ կը սպասեն այցն արեւին, կամ կը դողան քամիներէն...
Ի՛մս են երգերն առուակներուն, խոնջ հովերուն հեւքը սրտում,
Մերուկներուն կոծը վիաս, կանչը տղոց անապաւէն:

Ամեն բեկուն նայուածքի մեջ իմ հոգիս լուռ կը հեծեծէ.
 Սիրտի տուած ամեն հարուած կ'ըլլայ նոր վերք՝ հիներուս բով.
 Ամեն փլած երդիք իր տակ կը դամբանէ երազ մ'ինձմէ—
 Ես՝ բոլորին, բոլորն իմ մեջ կը մորմոքի՜նք նոյն ցաւերով...

Ձի կեանքը նոյն, տենչեր նմա՛ն մեր մեջ յաւեօ կ'առնեն շրջան,
 Սկզբնական նոյն եութեան անիւններն յար կը վերածնին
 Ծաղիկներուն ու հովերուն, ջուրներուն մեջ ու մարդկութեան—
 Մասն ամբողջին, ինքն է ամբողջ՝ անձնիւր մասնիկն ամեն մեկին:

* * *

Ու մինչ ահա՛ սիրտս կու լայ համայնական կսկիծն անհուն
 Այրած բոլոր այգիներուն, փլած բոլոր երդիքներուն,
 Մանուկներուն սուինահար ու մայրերուն այրիադէմ,
 Հոգիս՝ բազում իր աչքերով՝ կը բացուի նո՛ր լոյսի մը դէմ:

Ու կը տեսնեմ տուներ ներմակ՝ հողէն բխած ծաղիկ որպէս,
 Նոր աւաններ արեւով լի, կայտառ տղաք արեւագէս,
 Ժիր բազուկներ աշխատաւոր, ու նայուածքներ խոր ու խոհուն,
 Եւ այգիներ նորադալար, անդասաններ հողմածփուն:

Կը բաշխուի երանութիւնն, արեւի պէս, ամեն տունի...
 Վերքերը՝ վա՛րդ կ'ըլլան վառվռուն, մոլեխիւնդն հոն կ'ըլլայ գինի,
 Վաստակն՝ օրէնք ու իրաւունք, վայելքն՝ անխառն հանգիստ ու խինդ,
 Ու ժամանակն իբր օրհնութիւն սերունդներէ կ'անցնի սերունդ:

* * *

Կը քօքափի՜ն ծանր բեռերս առհաւական...
Ու մինչ քերել ու արտաքաց ես կը վազեմ,
Ներկան տակաւ կը հեռանայ, եւ ապագան՝
Մայրագործ կը բանայ քելն արեւալիս դեմ:

Թող ժամանակն ահագանգէ յարահողով,
Չարիքն՝ աւեր ու քայքայում սփռէ չորս դին,
Վերադառնայ ինծի անցեալն իր ցաւերով —
Նրանաւէս ես որդեգրի՛րն եմ գալիքին:

Խաղի կարօտ մանկութենէս հիւլէ մ'յարեալ,
Նրամին մեջ ընկերներու զուարթ - պարիկ
Պիտի բլլայ քիթեռնաքել մանո՛ւկ դարձեալ,
Ու խաղերէն պիտի բաժի՜նն առնէ ծաղիկ:

Լոյսով գինով սօսիներու սաղարթներէն
Պիտի լսեն մարդիկ երգե՛րս իմ չերգուած...
Ու ծաղիկներ հրաքաժակ՝ պիտի բուրեն
Սերերն որոնց եղայ շիրի՛մն ես կնքուած:

Հողին սիրէն բարիքն հանող բազուկներու,
Հոգիներու մեջ՝ զայն բաշխող եղբայրօրէն,
Ու միտքերու՝ մեծ խոհերու սպասարկու,
Պիտի տեսն ինձմէ անմահ մասս մը նորէն:

* * *

Վաղն անելիք ծաղիկներուն ու ծառերուն քնարերգակ,
Մանուկներուն ու մեծերուն, մշակներուն ու մոգերուն
Մեջ բաբախուն փոշիներուն կ'ապրիմ հրա'յրքն ես բովանդակ,
Եւ իմ հոգիս կ'ըլլայ անանձն երանութեան ծով մը անհուն...

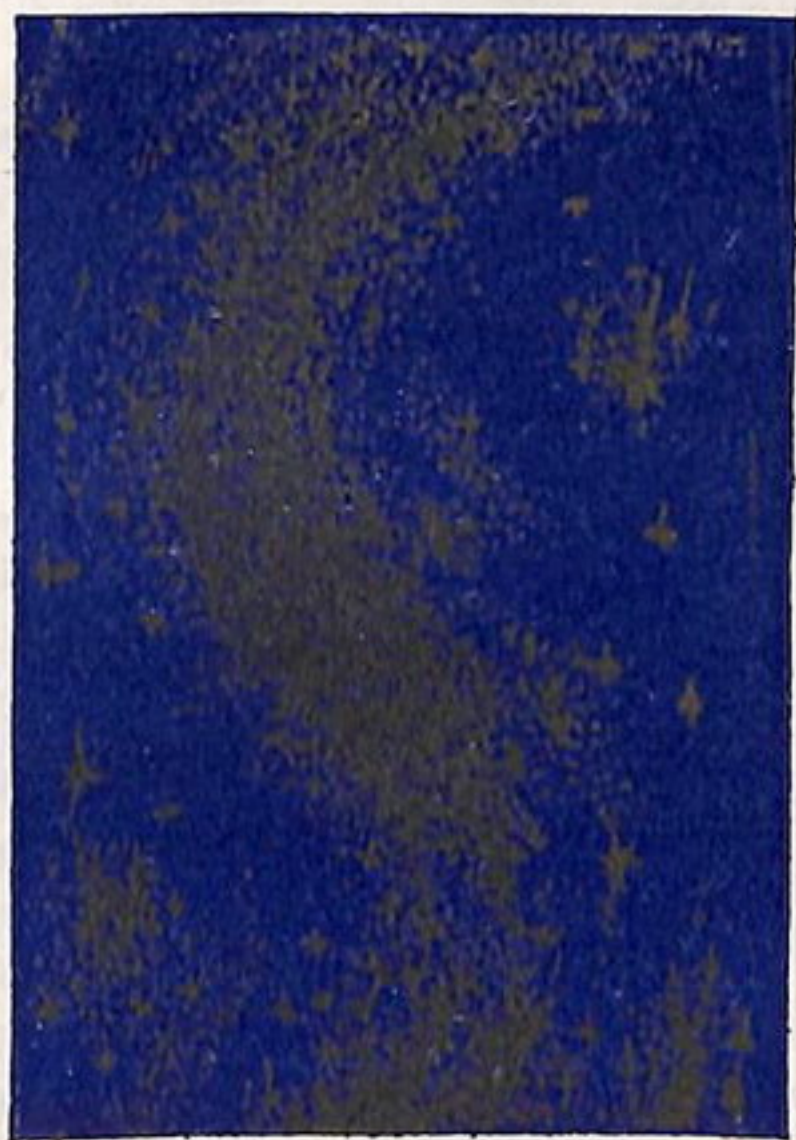
* * *

Տեւողութեան ու միջոցին հեռաւոր ափն հիմա կեցած,
Կը նայիմ ե՛ս... Ու կը նայի, աչքերուս հետ, կարծես... Աստուած:
Տարածութիւնն է անսահման, ու կը ծածկէ մշուշ մը զայն,
Բայց կը նանչնամ ես բիւրաբիւր ձեւերն որ օ՛ր մ'իմքս եղան:

Մանուկ մ'անոք կու լայ հեռուն, ու ծաղիկներ կը տրորին,
Մշակ մը որ մանն էր բռներ՝ կացինահար կ'իյնայ գետին,
Ուրիշներու պալատ շինող՝ կ'ոգեվարի վարպետ մ'անտուն,
Քերթողի սիրտ մը կ'արիւնի, կը ջախջախուի՝ գանկ մ'իմաստուն:

Ինձմէ ինծի վերախուծող մղձաւանջին դեմ կը փակուին
Բիբերս այրող... ու կը բացուին, անդարձօրէն, մեծ տեսիլքին...
Եւ ինծի հետ կեանքն ալ ամբողջ կ'անցնի լոյսին՝ մութէն դժխեմ—
Վեպ մը տխուր կը գտնէ վերջ, ու կը սկսի վեպ մը վսեմ....:

1943-1944

ԱՄՐԱՆՅՍ

UNCLASSIFIED

Շ Ե Փ Ո Ր

Ջրվեժին դեմ օրերու՝
Չսասանի՛լ,
Չունենալ նուաղումներ անարի:
Նայիլ ոխո՛վ քու դասալիք ուժերուդ...
Հոգիդ վառել արեւոյսի մը նման,
Լսել կոչեր կռիւներու հեռաւոր,
Ու մաքառումն քնել կեանքիդ քու համբան,
Եւ յաղբանա՛կն՝ իր վախճան:

Գեղեցկութի՞ւն...
Որոնել զայն անձեւին մեջ արեւին,
Վարդաքաւիւ ծայրերու
Դեմ փռուող ջուրերուն,
Շարժումեւին մեջ անփոյր՝
Դասարկապոս լաներու,
Հոգիիդ մեջ քաւալող
Տրամութեան խուլ ձայներուն,
Ասեղահեւ մութն ի վար
Ծորող երգի՛ն մեջ անլուր,
Ու տեւի մը շուրթին
Երազող շի՛ք մը ցօղին:

Երջանկութի՞ւն...

Անհանգրուան թիթեռնիկ,
 Որ կ'այցելէ հոգւոյն՝ նիրհող մանուկին,
 Կը բանայ թեւ՝ համբոյրներէն մայրերու,
 Ու դաշին մեջ,
 Իբրեւ ոգին ծաղիկներու ծիածան,
 Կը թռչկոսի հովերուն հետ բուրումի,
 Ու երբ գիշերը հասնի,
 Խաղաղութեամբ կը մեռնի:
 Շունչ մը կապոյտ՝ որ ցայգուն՝
 Ծովին վրայ թեւատարած կը երջի...
 Հրաշալեպն աստերուն,
 Որ կը լսուի մեղմաձայն
 Կարկաչերգին մեջ առուակի մը գարնան:
 Փրփուր գինի
 Որ կը հոսի երակին,
 Միսերուն մեջ բանուորին՝
 Կեանքի դափնին իր արիւնովն ոռոգող:
 Ն'րզ չգրուած, գոր կ'երգեն
 Մերկ բազուկները յաղթող:

Հարսութի՞ւն...

Գնել միայն հոգիիդ մեջ, երբ կանգնիս
 Սուերներուն դէմ երգեցիկ գոյներու,

Վրանին տակ՝ մեխակաթոյր ամպերուն,
 Կամ բլուրի մը վրայ՝
 Վերջալոյսի մը պահուն...
 Բարեկամի մը անտար անուամբին,
 Անոյ՛ս աղջկան մը ժպիտին ծաղկաւող,
 Շնչած օդիդ, եւ օրուն
 Յոյսի՛ն մեջ զայն որոնել
 Ու գտնել...

Անմահութի՛ւն...
 Չարձակել՝ լոյսը միտքիդ՝
 Բարձունքներու կատարին,
 Ու չքափել զայն ի զուր
 Անդունդն ի վար վիհերու...
 Բո՛յրը գուցէ՝ ծաղիկներուն վաղամեռ,
 Շեւքը ձայնիդ՝ որ անվերջ
 Կը քափառի ոլորներու մեջ կապոյտ,
 Մինչ կը դառնայ մարմինդ հողին նախամայր...
 Անուամն հանդարտ ու անդադար՝
 Սա բոյսերուն, աստի մ'հոգին երազող,
 Որոնց կ'իջնեն մարգարիտներն իբրեւ ցօղ...
 Համբոյր մը մեծ՝ որ կը մեկնի շունչիդ հետ,
 Դեռ չհասած իր երազին ծիրանի,
 Վա՛րդ մը կոկոն՝ որ չբացուած կը մեռնի:

. Սեփ...
 Կա՛նգ առնել...
 Ինչո՛ւ պեղել քաֆուն խորհուրդն իրերուն.
 Հոգիդ բանալ ասեղաբիբ գիշերին,
 Ու բաժակի մը նման,
 Լեցուիլ լեցուի՛լ ու յորդիլ:
 Լսել ձայներ հեռուներէ անձանօք,
 Ձայներ՝ անխոյզ խորերէն
 Քու գոյութեանդ անձաւին,
 Բայց հասկնալ՝ չջանա՛լ...
 Լո՛ւն զմայլիլ, խռովիլ,
 Դնել բռունցֆդ նակասիդ յանդիման,
 Զգալ նուազը սիրտիդ,
 Ըլլալ կեռոյթ, ըլլալ չափ,
 Այլ բառերուն չյանձնել
 Բոցն ու սարսուռն արիւնիդ...
 Մարել ամեն մոմ ու ջահ,
 Մթութեան մեջ կործանիլ դո՛ւն քու վրայ,
 Բայց թոյլ չսալ որ քջին
 Արեւանունիդ ու հոգիդ,
 Ու պահել զո՛ց՝ դուռերը փակ անցեալին:

Զխորանա՛լ, չսուզուի՛լ...
 Բարե՛ւ, ըսել ու անցնիլ

Անջրպէսէ անջրպէս,
Ու փողրակէն մսածումիդ ջրանցփին
Զգալ հոսիլն յաւերժութեան խորհուրդին:

Օ՛, չընկրկի՛լ
Անկումներու սարսափէն,
Ու չբանալ գրոհներուն դէմ կեանքի՝
Դո՛ւր Վաս պարտութեան:
Քալել ուղիդ, քալել հաստաս, լանջաբաց,
Ու ժանակուած ճենդովը մեծ երկունքին...
Հոգիդ բանալ հովերուն դէմ հեռաբաւ,
Լուսաբացին դէմ վաղուան,
Ու երբ անձրեւն ու քամիները ծեծեն
Թեւն երազիդ կայմերուն,
Շառաչներէն այդ ուժգին,
Ու դոփիւնէն քայլերուդ,
Լսել անդու՛լ
Զայն մը խոժոռ ու խորունկ,
Որոտումի պէս հզօր,
Զայն մը արու, սիրական,
Մեծ շեփորի մ'իբրեւ յամառ արձագանգ
— Կեա՛նք, կեա՛նք, կեա՛նք...:

1934

ԵՐԳ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՍԻՐՈՅ

Եղիշարդին

Ա՛հ, կը դողայ, կը դողա՛յ Երկիրն հիմէն ելած բունդ...
Կարծես նիւաղ մը ցասկոս առեր է գունդն իր ափին,
Ու կը սպառնայ զայն նետել վիհերն անդունդ առ անդունդ:

Կը դղրդի՛, եւ այնքան խելացնո՛ր կու գայ հիւ,
Որ առանցքէն պիտի դո՛ւրս հիմա նետուի մոլեգին
Ու բախումով մը դժնեայ՝ դառնայ փոշի ու մոխիր:

Ինչ հոգիներ լուսալիր, դեռ շողֆն իրենց չարձակած,
Պիտի այգին դեմ փակեն ծաղիկն իրենց բիբերուն,
Ուր բարուքեամբ մ'ըստփոփիչ պիտի ժպտե՛ր ինքն՝ Աստուա՛ծ:

Ժահրակազի, ռումբերու հրաբուխին մեջ մխա՛յ
Գուցէ Կեօրէ մը կախարդ, Վոլքերի մի՛սք մը ներհուն,
Շելիի սի՛րս մ'ու հոգին վարուժանի՛ մը հսկայ:

Օհ, ալիքներն յարաշարժ ովկիանին մարդկային...
 Խոժոռ ու լուռ կ'ընթանան, իբրեւ անեղ ողջակեզ,
 Մահասօնին՝ որ իրենց կը սպասէ ծո՛վ արիւնին:

Միակ երազն էր անոնց՝ արեւին հաշտ լոյսին տակ
 Բռնել բրիչ ու մանգաղ, ու երբ իջներ մուրը հեզ,
 Ճանչնալ արդար սեղանի մ'երանութիւնն անպարփակ...

Յերեկն յառիւ արտերուն, ծաղիկներուն, լիներուն.
 Գիշերն՝ ըլլա՛լ ունկնդիր աստղերու լոյս վիպերգին,
 Ու ներսուզիլ ու զգալ շարժն երկունքի մը բեղուն:

Որ չփերի՝ վերջնապէս՝ մարդուն երազն այդ վսեմ,
 Որ չյառնէ հին սարսափն անձաւներու վերստին,
 Հարկ է որ տայ իր ծոցէն՝ հողը ծնո՛ւնդ մ'այլադէմ:

Պրումբէ՛ս մը՝ ընդմէջ հրազայրոյթ աստուծոյ
 Ու նզովքի տակ հեծող խուճապահա՛ր մարդկութեան,
 Որ յօռտաւի՛ կենդանի, այլ փրկութեա՛ն ըլլայ զոհ:

Վահագ մը նո՛ր, արեգ-ա՛կն, ուժով՝ աստուած, խիղճով՝ մարդ՝
 Որ երկրաւեր վիճապին ջրնջէ սերունդը դաժան,
 Ու կամարէ՛ երկնածիգ նոր հանապա՛րհ մ'աստղազարդ:

Կախուած անդունդն ի վար մութ՝ գահավեժի մը ահեղ,
 Կը հարհասի՛ն կամարներն իմացակերս սանարին,
 Ուր անդրալոյս միտերու կ'ըլլար սեսիլք՝ կանքե՛ղ:

Երկի՛ր, երկի՛ր, յանուն հե՛ գաւակներուդ փրկութեան,
 Թող բոցակեզ մորենին կանչէ Մովսէ՛ս մը կրկին,
 Որ քառսին վրայ սա՛ տարածէ քելն անսահման:

Պարփակելու չափ աշխարհն՝ ըլլայ իր սիրտը բող լա՛յն...
 Եւ աննուազ իր հոգին ըրած հազար հազա՛ր մաս,
 Մանանայի պէս բաշխէ սովեալներուն բող համայն:

Զըլլայ երբեք մեկը կուէ՛ս, միւսը՝ նոթի անոր իով...
 Երանութիւնն հաւասար՝ չմնայ տենչ մը անհաս...
 Նոր մարդկութի՛ւն մը, երկի՛ր, արեւի լո՛յս օրհնով...:

1939

ԵՐԿՈՒՆՔԸ ՄԱՅՐ ԵՐԿԻՐԻՆ

Երկի՛ր, երկո՞ւնք մըն է նոր, քե մաֆառու՛մն օրհասին,
Որ ընդերֆիդ՝ դղրդիւն, կու տայ հեւֆիդ հեծեծանք...
Խոցուած՝ քու սիրտդ է խորո՛ւնք, ուրկէ անդուլ կը հոսին
Կեանքդ եւ կեա՛նքն անաւարտ՝ զաւակներուդ անժառանգ:

Տառապանֆիդ դեմ՝ խոնարհ, վիշտիդ առջեւ՝ երկիւղած,
Կը դնեմ ունկն հոգիիս ընդդէմ կուրծֆիդ վիրաւոր...
Ու մորմոքումն աղիֆիդ, ցաւիդ ճիչերն անիմաց,
Կ'իյնան սիրտիս մէջ իբրեւ այրող արցո՛ւնքը իմ մօր:

Կը հրդեհեն, կ'աւարեն, կը յօռնե՛ն քեզ անո՛նք
Որոնց՝ բարիքն անհաւեի՛ւ, եղաւ զգուանքդ՝ շուա՛յլ:
Որոնց ազան ցանկութեան ու ցոփանքին առջեւ սոնք՝
Բացիր կուրծֆիդ եղեմին հետ քու քեւերդ հիւրընկալ:

Ու ես եմ, ե՛ս եմ դարձեալ, զաւակդ՝ ածան վանառուած,
Հալածական ու զրկեալ, որ սերիս մէջ աննահա՛նջ,
Կործանումիդ դեմ՝ արցո՛ւնք, ու կսկիծիդ՝ սիրտ մը բա՛ց,
Կ'ըլլամ անլուր աղաղակդ արձագանգող սրտում կանչ:

Ա՛հ, Մայր իմ, Մա յր, դաւանան հաւուածներն այն անոպայ,
Որ զայրոյթով զեհեհի կը փեռեկսեն քեզ անյազ,
Կ'արիւնեն խի'ղնս... ու հաւուոյն եղբայրներուս ապագայ՝
Կու լամ աւերն ստինքիդ՝ անօրութեանս դէմ միշտ փա'կ:

Այլ, մահդ է կեա'նք մը նորոգ... յարածնո'ւնդ ես արգանդ...
Անգօ'ր՝ ոնիրն է դժխեմ վիժուածքներուն դժոխքի...
Կողկողանքիդ ընդմեջէն ես կը լսեմ սիրաւանդ
Հեւքն երկունքին մօտալուս որով կողե'րդ եմ յղի:

1942

Ճ Է Պ Է Լ Մ Ո Ւ Ս Ա

Վահան Թեֆեյան *բանաստեղծին՝
հիացումով ու սիրով:*

Ճեպեյ Մուսա՛, Ճեպեյ Մուսա՛... դուն նոր վե՛րբ՝

Հին վե՛րբերու դեռ միացող ցաւին քով...

Արիւնագանգ յանգով հիւսուած դիւցազներգ,

Ու չերգըւած սուգի՛ ծով:

Զաւակներուդ տուիր սլացք արծուաթել,

Ու բազուկներ՝ փառքի յօրինող քար առ քար:

Այլ երբ եկան քեզի փարիլ հել ի հել,

Կայք մ'ապահով չունեցա՛ր:

Զո՛ւր սփնեցան վերհիւսել բոյնն աւերակ՝

Բեկորներով երազներու քայքայուն,

Վերստեղծել՝ ինչ որ եղած էր նարակ

Դժոխքի սե՛ւ բոցերուն:

Հողիդ սիրտէն բխած ամեն մեկ սօսի,

Որ կ'ընդունէր յոյսն հերոսի մը հոգւոյն,

Այժմ ամայի մեհեան մըն է, ուր յոյսի

Զ'առկայծիր ջա՛ն մ'իսկ չծգոյն:

Երդիփնեբուդ երանածուփ ծուխին տեղ,
 Ճարնասուն բո'ցն է արդ անեծք ու բողոք՝
 Ժայթփած ընդդեմ ժամանակին ժահրազեղ
 Ու մարդերո՛ւն անողոք:

Անսրլաղ դեւն՝ աւերումի ուրուական,
 Ածունեբուդ, արտեբուդ մեջ կը յածի,
 Ուր դեռ երեկ, քրտնոյն Հայուն յոգնաջան,
 Կ'ողոզէր սե'րմը հացի:

Լոյսերն ինչպէս՝ մեռած աչի մը բիբէն,
 Կը բաժնուի'ն արդ մշակներն հողերեղ...
 Գահդ է կործա՛ն... հիմա որո՞ւ աղօթեն
 Որ չսիրէ՛ մուքն յաւեռ:

Հողերդ առին ոսկի'ն անոնց յոյսերուն,
 Բազուկին ոյժն ու տրոփի՛ւնն երակին...
 Երեկն՝ երա՛զ, վաղն է անդո՛ւնդ մը անհուն,
 Որուն դողո՛վ կը նային:

Քնարերգակ ու կապտաչուի ակերեղ,
 Ստուերներէն պուրակներուդ խիտ ու զով,
 Չայն մը խորունկ կը կանչէ յար զանոնք է՛ս,
 Մօր մը այրո՛ղ կարօտով:

Ու կարօսն այդ պիտի մեծնա՛յ օրե օր,
Օտարութեան մռայլ ու սո՛ւր վիճիւն քով,
Պիտի այրի՛, խիղճի խայթի պէս հզօր,
Ու չմարի՛ արցունքով:

* * *

Կ'երթա՛ն անոնք, սրտում ու լուռ ու խոհուն...
Չարի ժառանգ, այլ բարիքի՛ սերմանող,
Դափնիէդ շիւղ մ'իրենց սեղմած կուրծքերուն,
Եւ հողերէդ՝ ասի մը հող:

Կ'երթան... Սիրտիդ սրտին յանկա՛րծ կ'առնէ կանգ...
Կը հեռանայ ծոցէն հպարտ սարերուդ
Հոգի՛ն անոնց, որ չարիքին դէմ խոյանք՝
Եղան մեր գա՛նձն անկապուտ:

Հնոցին մէջ նայուածքներու յեճադարձ՝
Կ'այրին բիբերն յուղարկաւոր դարերուն...
Ու զօրավիգ ունին միայն իրենց հարց
Անիւնը դեռ բաբախուն:

Դառնանահար սիրտերու պէս բացուած լայն,
Հիմա քափո՛ւր են շիրիմներն ուխտավայր,
Ուր կ'ընծայէր հողիդ անխոնջ նուիրման՝
Իր անդրանիկն՝ ամեն հայր:

Ի զո՛ւր ոսոխ ու անոպայ ոտներ հո՛ն
Պիտի բերեն կասաղութիւն ու լուսանք.
Փառքի այգեն վերջ կ'իջնէ սե՛ւ երեկոն,
Այլ կը մնայ փայլիդ՝ անժա՛նգ:

* * *

Ճեպել Մուսա՛... Մուխ ու մեռւե... կը սուզի՛ն
Հիմա կողերդ ու կասարներդ դալար...
Կը ջնջուին սակաւ գիծերը ձեւին,
Ու կը դառնաս գաղափա՛ր:

Անցեալդ՝ յո՛ւե, ըլլայ ներկայդ ո՛յժ մը մութ...
Եւ յուեն ու ոյժն այդ բող յաւեճ բնակին,
Իբրեւ տեսիլք, զգայութիւն ու խորհուրդ,
Զարկերուն մեջ հայ միտքին:

Սարսուռն այն տալ, որ անունեղ մեր միսի՛ն
 Կ'անցնի՝ ցաւի մեծ ալիքի մը նման,
 Թող արծարծի՛, որ անկրակ չմսի՛ն
 Գոնէ մարդե՛րը վաղուան:

Ա՛հ, չպաղի՛ն սիրտերն հուրեղ ջերմացած,
 Նայուածներու ներքեւ ցրտին ու օտար...
 Մութի մեջ՝ լո՛յս, անօրութեան եղիւ հաց,
 Նոր կառոյցի՛ հիմնաքար:

Երազ մ'ուրիշ, նոր ճանաչեցն առած փայլ՝
 Արագածի կողերն ի վար բացող թեւ,
 Թող լեռնանայ հինին մոխրէն վեր մռայլ՝
 Կասարներով մշտաբեւ:

* * *

Ճեպէլ Մուսա՛, Ճեպէլ Մուսա՛... դուն նոր վերք՝
 Հին վերքերու դեռ մխացող ցաւին քով,
 Հերոսներու արեամբն օծուած դիւցազներգ
 Ու չերգըւած սուգի՛ ծով:

1939

Ծ Ա Ռ Ի Մ Ը Ծ Ե Ր

Ծա՛ռ, կը նստիմ թելերուդ յոգնադողդոջ շուփին տակ,
Ճակասս՝ ամիս, ու քիկունքս՝ անդաւանան բունիդ յեց:
Հով մը անփոյթ՝ կասարեդ կ'անցնի կոհակ առ կոհակ,
Եւ ստուերի ու լոյսի կ'իջնէ անձրել մ'արփայեղց:

Մասներուն տակ լռութեան դուն լարաբէ՛կ ես քնար,
Ուր մենութիւնը կու լայ մահն աւիշին հոտեւան...
Ու ես քերթող մ'եմ տրտմ, որ լռութեան մեջ բարբա՛ռ
Կու գայ փնտռել մեծ վիշտին համար կեանքի ու մահուան:

Արեւայրեաց հակասիդ՝ շանքն է դրեր սել սպին,
Ու ճիւղերդ են քելաբէկ, տարիներէ՛ն պարտասուն.
Խո՛ր աւելի՛ այլ չունին վերքերս իմ բո՛յժն արեւին,
Եւ ուսերուս՝ բեռն է ծանր՝ մահատուրֆո՛վ ապրելուն:

Ծա՛ռ, դուն ինծի հովանի, ու ես՝ շուփիդ եկած հիւր,
Կը դիտենք պահ մը իրար, նոյն օրհնփն հարկատու...
Նրկու հոգի՛ նոյն ակէն նոյն ծաւառո՛վ խմած ջուր,
Կեանքի կախարդ սահմանին կ'եղբայրանա՛նք իրարու:

Հոգիս ինչպե՛ս կը դողայ, երբ կը սարսե հովը քեզ,
Ու կաթիլներ լոյսերու՝ արցունքի պէս կը քափին...
Ծայրեն ամե՛ն մեկ ուսիդ կախուած է սի՛րքս կարծես,
Ու կը նայի բունդ ի վար բացուած թո՛ւր պարապին:

Ծա՛ռ, ան ներե՛, նախանձին իջնէ ստուերը երբ
Աչքերուս մութ լինին մեջ, ուր հասակդ արդ կը սուզի...
Արեւն արդար՝ չի ցաթեր, գուցէ երբե՛ք չցաթէ
Վրան հողի մ'ուր փայլերս իյնան առանց յուզումի:

Օսարական ու անմասն, երբ ես հողին կը յառիմ,
Կ'այրի աչքի՛ս մեջ հոգիս... Ամեն մարդ հոս ունի բո՛յն
Օրորոցին իր մանկան, ու դազաղին իր՝ թիւի՛մ,
Ու կը զգայ հոգն ոտքերուն ներքեւ բերդի՛ մը հանգոյն:

Խարխուլ՝ իրա՛նդ է հիմա, պարպուած՝ բո՛ւնդ համովին,
Բայց կը խրին բազուկներն արմատներուդ առանցուկ՝
Ծոցին մեջ տա՛մ ու բեղուն՝ մայրագորո՛վ երկիրին,
Որ զաւակիդ՝ սննու, եւ ծերութեանդ է նեցուկ:

Ի՛նչ ունիմ ես— ծնունդես ի վեր քուտառ ու անտուն—
Որ կռիւին մեջ ահեղ ըլլայ ինծի զօրավիգ...
Անհունութեան մեջ հիւլի՛ մ'եմ առանձին ու նկուն,
Որ կ'առկախի կորուստի ծովերուն դեմ լեռնալիւի:

Զ Դ Մ Գ

Այլ, մտածում մ'ըստիսիչ կը հովանցե՛ լուսահետ...
Ծաղկահասակ քե զառամ, հողի զաւակ քե օտար,
Ինչ որ կեանքեն եմ առած՝ հատուցանեմ պիտի ե՛ս,
Նւ անկաօտառ ե մահուան զոնք օրե՛նքն հաւասար:

Պիտի հասակըդ՝ մոխի՛ր, ըլլայ մարմինըս՝ փոշի՛.
Մինչ՝ փերուածն ուր եկանք, ծա՛ռ, դուն ու ես փոկ փոկ,
Պիտի տանի գալիքին, մեջեն լոյսի, մշուշի,
Քեզմե՛ ստուեր մը, ինձմե՛ սիւս մը այրո՛ղ կարօտով:

1939

Դ Ա Ր Զ

Վերադառնա՛լ նամբաներէն դաւադիր,
 Որ սրտուրեան գեհեճներուն կը սանին...
 Փօրե՛լ բաժակն ու քափել հին հեղուկն հիր՝
 Դեռ չհասած մութ խոհերու անդունդին...:

Քալել կանաչ կաժաններու լոյսին մէջ,
 Մտնանա՛լ ծաղիկներուն հեզանազ,
 Մտիկ ընել բարսիներուն փողփողէջ,
 Ու միտքիդ մէջ վառել ջահեր ոսկեմազ:

Սուզիլ, սուզի՛լ ջուրերուն մէջ հոգիիդ,
 Ե՛՛ս պահանջել ալիքներէն ծփանուս
 Հոն կորսըւած մարգարիտները վնիս,
 Եւ անոնցմով պննել կամա՛րն օրերուդ:

Զբանալ դո՛ւռը յուշերուդ սանաւին,
 Ուր մասնիկներ քու հոգիեդ ու սիրեդ՝
 Մուրին մէջ դեռ մոմերու պէս կը վառին.
 Մոռնալ նոյնիսկ քե աղօթած ես հոն մերթ:

Անձրեւներուն ու մեղերուն ընդմէջէն
 հոգեհետե՛լ ծիածաններն հեռաւոր,
 Ու տեսիլքիդ հետ նոյնացած համօրէն՝
 Հառազայքել համայնական յո՛յսն աղուոր:

1938

ԿՐԿԷՍ ԿԵՃՆՔԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Կեա՛նք, կը հեզնե հարուածներդ՝ հպարտութիւնս հոյսեմ...
Թող հալածեն զիս անխոնջ՝ երկաթաձայն կռուկներդ,
Ու շառաչե խառազանն օրհնեմերուդ անօրհն.
Խոյանցին դեմ ուժերուս՝ պիտի իյնա՛յ ամեն բերդ:

Վերհերեն՝ որ կը պեղեն քու մագիլներդ իմ մէջ,
Վերհերեն խոր ու կարմիր, վերջալոյսի մը նման,
Պիտի ցայտեն արիւնիս հետ իմ երգե՛րքս անվերջ,
Ու երգերովն այդ պիտի երթամ հպարտ՝ ես մահուան:

Հոգիս իսարոյկն է վառուած՝ արշալոյսի մը բոցէն,
Ու շառաւաղանք ձեռն է որ կը քափի իր վրան:
Անհատս հովերն օրերուն պիտի զայն միտս արծարծեն,
Պիտի բոցովը անոր՝ արեւեմ մո՛ւլք ապագան:

Աղե՛ղ՝ տենչերս են լարուած՝ կատարներու դեմ անհաս,
Նայուածքս նե՛սն է լոյսի, որ կը մեկնի հոգիէս,
Նես՝ որ պիտի սլանայ կապոյտին մէջ հրաւժարձ
Ու բեւեռուի դարերուն դեմ բոսոր ա՛ստղ մը ինչպէս:

Համերգին մեջ հեռալուր՝ տիեզերքի հոգիին
Պիտի իմ ձայնս առնագեղ ըլլայ կեռոյթ մ'յարասել,
Ուրախութի՛ւնն ստեղծիչ՝ եղբայրներուս որ անցնին
Պիտի ճամբէն պայքարի, սուրերու պէս, հոլաթել:

Իմ շունչիս հետ շատերուն կը զգամ շնչելը հիմա,
Կ'երգեմ հոգիս, երգելու համար հոգի՛ն ես անոնց...
Կ'անցնի փերթոդն, այլ փերթուածն արիւնասառ՝ է անմա՛հ,
Ինչ փոյթ քե ծա՛նր ըլլայ հողն իր մարմինին վրայ խոնջ:

Ձեզի, ձեզի՛, եղբայրնե՛ր, հուրն ուժերուս յարանուն...
Կը պարպուիմ ես ինձմէ, որ լիանա՛յ ձեր հոգին,
Որ խիզախե իմ արիւնս արիւնին մեջ ամենուն,
Մինչեւ փակուին աշուրներն այս դարերուն մարդկային...

1935

ՏԱՂ

ԱՆՆԱՀԱՆՋ ՄԱՔԱՌՈՒՄԻ

Անոյ՛ժ, անո՛յժ ե յոյսին ժպտիլ հեռուէն, կարօտով,
Պարպել սափորն հոգիիդ, յետոյ լեցուիլ վերստին...
Կանգնիլ լինի մ'ափունքին, ծառի մ'ընկեր բունին բով,
Տեսնել ստուերը մահուան, այլ մտածե՛լ միշտ կեանքին:

Երբ կայծակները շաչեն, հեղեղն ըլլայ շուրջը ծո՛վ,
Եւ ջուրերու մեջ մռայլ՝ ապառաժներն ընկղմին,
Միշտ գեղեցիկ ե դառնալ, նայիլ լեռան՝ անվրդով,
Ու մաքառի՛լ վասն անկէ ծագելիք մե՛ծ արեւին:

Արեւուիդ դիմ ոգեսպառ, երբ ուղիներն ըլլան փակ,
Տեսնես նահանջն ուժերուդ աւերակէ աւերակ,
Այնպէս շեւ՛ղ ե նորէն զինել բազուկդ անվարան:

Ընել շեփո՛ր մը հոգիդ ու զայն հնչել ծագէ ծագ,
Լարել աղեղը կամփիդ՝ նակասագրի՛ն յանդիման,
Եւ ընթանալ, կ'ընթանայ ինչպէս բանա՛կ մը համայն:

Ա Ն Ձ Ր Ե Ի Է Ն Վ Ե Ր Ձ

Շրտնեց մը մեղմ՝ որ կը լայնայ ծառէ ծառ...
Անտառին մեջ՝ համանուա՛ցն իրերու...
Աստուածութիւնը տարբերուն՝ անսպառ
Արարչութեան օրհնութիւնն յորդ կը հեղու:

Համակ կռոյթ է ժիր կանաչն անտառին,
Ա՛ստղ մ'է կախուած շուրթէն ամեն տեւի,
Հեռուն, տունէր ջահերու պէս կը վառին,
Ու լուռ կ'երգէ հողն իր կարօտն արեւի:

Խայտանքն ինչպէ՛ս, ծաղիկներու շունչերէն,
Աղօթի պէս կը փաթթուի հովերուն...
Միջոցին մեջ անյայտ ուժեր կը քելեն
Ու բոյսերուն կու տան սարսուռ մը բեղուն:

Հեռուներէն՝ շունչը յոգնած զանգերուն...
Չորերուն մեջ կէս-երանգներ կը յածին,
Ու կը ժպտի պահն յուզումով ակադճուն.
— Ո՞վ է փերթողն այս լուսասա՛ռ փերթւածին...:

Մութը կ'իջնէ շոնանտառին կողերէն...
Հանդիսաւոր անդորրութիւն մը չորս դին.
Լոռքեան հաւտ բաբախումին ընդմեջէն
Ես կը լսեմ հեւնն յղութեան խորհուրդին...:

Ծ Ո Ւ Խ ՈՒ Ծ Փ Ա Ն Ք

Կապոյս բխումը ծուխին՝ գլանիկիս բուրվառեն,
Կը բարձրանայ քեւաբաց մսածումի մը նման:
Բոյր ու ձեւեր ու ձայներ հովերու պէս կ'արեւուն
Խորհուրդներու աշխարհէն եւ աշխարհէն ցանկութեան

Հոգիս մակոյկ զ'է ծփուն, միջոցը՝ ծո՛ւկ հեռանքի,
Ու կ'օրօրեն զիս անվերջ՝ շուշանաքեւ ալիքներ:
Ժամերն անհուն կը սպասեն... բող ա՛յ լուսինը ծագի՝
Ու քեւերէն ամպերուն կախէ երազ ու սնուեր:

Հին դարերու շիրիմէն դառնան կեանքի՛ն վերսին
Նուագածու ոգիներ եւ աղջիկներ՝ աղբիւրի.
Մարմինն անոնց ըլլայ բո՛յր, երգը՝ շուշան ցայգին,
Որ աստղերէն, ջուրի պէս, միջոցն ի վար կը ծորի:

Ես կը լսեմ օդին մէջ բաբախումներ՝ նուագի...
Ու կը բացուին աչքերուս երանաւէ՛ճ կղզեակներ...
Սիրքս, աւուն անարեւ, զարունի պէս կը ծաղկի,
Ու կը ծալի՝ ցնծութեան զեփիւռներէն տարութեր:

Թող հորիզոնը լայննայ եւ ալիքները շաւնա՛ն...
Լուսանցն ի վեր այս կեանքին, մշուշներու ընդմէջէն,
Թող քեւածէ այս գիշեր, ալիքոնի մը նման,
Իմ մսածումըս՝ գինով՝ գեղեցիկին գինիէն:

Ա Ն Շ ՈՒ Ն Ա Ց ՈՒ Մ

Հոգիս ծփուն ծո՛վ մ'ե այսօր կապուսաչուի,
Ուր կը նաւէ լոյսէ կարապն երանութեան.
Հոգիս կապոյս հո՛վ մ'ե այսօր, որ կը բացուի
Կեանքի կանաչ դաշտին վրայ բազմաբուրեան:

Միտքս ե խորան մ'որուն ջահին կ'իջնէ այցի,
Անհետախոյզ խորհուրդներուն քո՛ւրմը խոհուն.
Անտառ մը հոծ, ստուերամած, ուր կը յածի
Ոգին՝ պայծառ այլ չերգըւած նուագներուն:

Կ'անիմ այսօր, կը բազմանամ, կը տարածուի՛մ
Մահկանացու իմ ձեւերուս ցանցէն անդին.
Կ'ըլլամ երկինք մը բուրումնի եւ արեւի,
Ուր հաւատարման երփնալոյսէ՛ր կը բողբոջին:

Կը զարնուի հոգւոյս քեւին անապաւեն՝
Շե՛րս մը բոսոր, շունչ մ'հոգիէն անեղբական,
Նե՛ս մը կարծես, մեկնած քաւիւռ անհուններէն,
Ու կը թռչի՛, հոգիիս հետ, անհունութեան:

1934

ՍԱՂՄՈՍ ԳՈՇՈՒԹԵԱՆ

Անհուն շնորհը կեանքին... Նստիլ փարի մը վրան,
Եւ ընդմեջէն ալեծուփ ոսկեփռէի մշուշին՝
Դիտել հեռուն, անհառին կանաչ բոցէ՛ն ալ անդին,
Սարի պէս սեւ ու սարի նման փայլուն սա նամբան:

Դիտնալ քե ան պիտի գայ— երանութեան ծիածան—
Յանձնուած խենդ օթոյի մ'արկածասէր խոյանքին,
Մարմինն ամբողջ բերկրութիւն, ամբողջ խայտա՛նք իր հոգին,
Եւ աչուրները՝ խոնաւ՝ արցունքներով անձկութեան...

Պահել ջիղերդ լարուած՝ սպասումով, կարօտով,
Բայց չսալ հարց քե ուրա՞խ ես քե սրտ'ւմ այդ պահուն,
Երբ կը զգաս դո՛ղ մը՝ միսիդ, ձայներ՝ միտքի՛դ մէջ խռով:

Սիրել մշուշն ու անհառն ու իր նամբան գալարուն,
Սիրել եւ օդն ու փա՛րն իսկ, երփնափունջե՛րն ալ լոյսին,
Որոնք բաժակը կեանքիդ պահ մ'արեւո՛վ լեցուցին:

1933

ՀԱՐՑԱԿԱՆԻ ՄԸ ԴԻՄԱՑ

Իջեցուր լոյսն ու եկո՛ւր... ծխենք, ծխե՛նք իմ անոյ՛ւ...
Նա՛ւ մը՝ սենեակն է հիմա, մենք նաւորդներ ենք գինով,
Երկու հրդեհ՝ կես-մութին մեջ բռնկող հովե՛ հով:

Քննու՛ւ, քննու՛ւ, հովի պէս, մասներդ դի՛ր մազերուս.
Քընար՝ մարմի՛նս է ամբողջ... սեղմե՛ հեւքին դէմ կուրծքիդ,
Պիտի ցայտէ, այս գիշեր, երգն աղբիւրի պէս վրնիս:

Շրթունքդ բե՛ր շրթունքիս... քարքիչներեդ կիսափակ
Թող ուր հոսի սեւ գինի անդունդն ի վար հոգիիս:
Բայց կը քրջին աչուրներդ ու կը դողաս... Զմսի՛ս,
Երբ մասներուս տակ փլչի ներքնակդ օղակ առ օղակ:

Հոգիս ոսկի է հալած ու կը մեկնի՛ մարմինէս.
Մեծ ալիքներ կը բանան առագաստներ աչներուս.
Ա՛հ, կը սուղուինք, սիրակա՛ն, ափերն անվերջ կու տան խոյս...
Յաւերժութի՛ւնն է քե՛ մահն՝ ուր կ'ընկղմինք դուն ու ես...

ԵՐԳԵՑԻԿ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Այնպես լուռ ե ամեն բան, կիսամութի սա պահուն,
Այնպես հանդարտ ու խաղաղ ու խորհուրդով բարաւուն,
Որ հեռացող յոյսերու շոյանքներուն տակ վերջին՝
Կ'ըլլայ նուազ մը խորունկ հեւքն անտառին:

Ու կը բացուին, յոյսի պես, յիշատակի՝ ծաղիկներ...
Կը մտածես դուն հիմա՝ հոս եր դարձեալ, այս ծառն էր,
Որուն շուքին տակ եկան, երկու հոգի, դուն եւ ան,
Մտիկ ընել երգն անընդմեջ լուռքեան:

Յետոյ իջաւ մութն, ինչպէս վարսերն անոյժ աղջկան,
Դողաց անտառը ցուրտէն, դողաց եւ օդը բուրեան,
Ու լսեցիք, կուրծք կուրծքի, հեւքերուն մեջ իրարու,
Հեռանուաղ ձայնը հոսուն ջուրերու:

Շունչէն՝ շունչիդ, մարմինէն՝ քու մարմինիդ առքեր,
Տարածուեցան բոյրերու խենդեցընդ ալիքներ...
Պարպուեցան այն ասեւ, բաժակին պէս ասդերուն,
Ձեր հոգիին աւազանները յորդուն...:

Ու երբ հիմա, մտախոհ, կը բափառիս առանձին,
Լուռքեան մեջ բաբախուն՝ շոնքներու գիւղերին,
Հողէն, ծառէն ասդերէն, անձաւներէն մթուքեան,
Դուն կը լսես ձայնը անոյժ աղջրկան...:

1933

ԿԱԽԱՐԴ ԳԻՇԵՐ

Գիշերն ամբողջ սրամութիւն, գիշերն ստուեր է ու լոյս.
Կը ցայտէ կայծ մը մութէն ու կը մարի՝ ջրասոյճ.
Բուրվա՛ն՝ լուսինն է առկախ, եւ ասդերէն կը ծորին
Լոյսեր՝ նման մոմերու՝ մեռնող տղու մը բարձին:

Նսած եղբւրն առուակին, կարծես ասին օրերուս,
Կը լսեմ հին երգերու շերտեր՝ ջուրին մէջ սնդուս.
Եւ յիշատակն աղուաջեր՝ քու մասներուդ խռովին
Իմ միտերուս ու միտքիս մէջ կը շրջի՝ վերսին:

Մեռցրնող բոյրը մազիդ, տենդն արիւնիդ տոփուն,
Կայծը կես-խուփ աչներուդ, հեւքն հոգիիդ շնչահեղձ՝
Կ'ըլլան խենդ բոց մը, կ'առնեն զիս քեւերուն մէջ իրենց:

Եղեմին մէջ այդ բոցին, դժոխսին մէջ հովասուն,
Կը մոխրանա՛յ, սիրակա՛ն, կեանքս արիւնող ամեն փուռ,
Այս գիշերին մէջ խաւնկէ՝ կ'ըլլայ մեռնի՛լն իսկ անոյս:

1934

Լ Ա Ւ Է

Լա՛ւ է երբեմբն այսպէս, ժխորներէ ձերբազաս,
Իջնել հոգւոյդ մտերիմ ներհաստենեակն առանձին.
Առնել հակասըդ ափիդ, յենիլ ծանօթ սեղանին,
Եւ օրերուդ մասեանին դարձնել եջերը հանդա՛րս:

Լա՛ւ է կրկին հանդիպիլ նայուածքներու սիրելի,
Որոնք տոգոյն թերթերու յուսանցքներէն կը ժպտին.
Լսել բառեր մոռցըլած, զանոնք յուսա՛լ վերստին,
Եւ զեթ վայրկեան մը շենքո՛ղ տեսնել պարտեզդ ամայի:

Լա՛ւ է ջանալ *այսօրի*դ մեջ քիչ մ'երէկոյդ ապրիլ.
Քալել նորէն ուղիէն, ուրկէ անցար օր մը դուն,
Աչիդ՝ երա՛զ, եւ հոգւոյդ մեջ քրքրու՛մն աստղերուն:

Լա՛ւ, է նոյնիսկ, պահ մը հոն, եւ սերերուդ դեռածիլ՝
Հանդիպիլ ցո՛ւրս շիրիմին... Ու երբ եջերն աւարտին,
Գոցել մասեանն յուզումով, ու մորմոքի՛լ դառնագին:

1933

ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութի՛ւն, ունենալ քեզ լիովին ու անոց,
Ըմպել գինիդ ցյազուրդ՝ անհնար է, անհնա՛ր...
Կեանքին աղֆա՜ս ու պզտիկ՝ չէ պարզեւում աղֆան զանձ.
Ինչպե՛ս բռնել ափիդ մեջ արեւէն փունջ մը անմար:

Ուրախութի՛ւն, դուն խոստ՛ւմն ես երազին բոցեղէն,
Փոքորիկներ պսակող հաւսութեան ծիրն երփնազեղ.
Նե՛սք յոյսին՝ որ կամֆի կը մեկնի պի՛րկ աղեղէն,
Ու մաքառումն՝ ի խնդիր յաղթանակի մը շէնդ:

Ուրախութի՛ւն, անցեղ վերջ, երակներու մեջ գինով:
Կ'այրի պապակ մը անեղ, ու կարօտվ կ'երկարին
Շրթները մեր բոցակեզ՝ յիշատակի՝ աղբիւրին:

Ուրախութի՛ւն, քեզ փնտել՝ նետուիլ է ո՛ղջ բովե բով...
Այլ, վա՛յ անոց, վա՛յ անոց, թուառներուն հանապազ,
Որ տօնելու պահ մը քեզ՝ ունին ոչ յո՛յս, ոչ երա՛զ:

Կ Ե Ա՛ Ն Ք, Ա Շ Ն Ե Ր Է՛

Մահուան մռայլը մեղմող՝ այգն է շուշան մը հսկայ...
Թարթիչն ի վար խոտերու կը կախուի ցողն իբր արցունք,
Ե՛րգ են ծառերը սրտում, ու հովիտներն ամբողջ խո՛ւնկ...
Կ'իյնայ վերջին արեւին առաջին շողն իմ վրայ:

Ինչպե՛ս կրցայ հաւատալ ես երազին որ երբե՛ք
Չեղաւ հոգի ու մարմին, չծախեցա՛ւ պահ մ'ինձի.
Հետեւեցաւ ֆայլերուս միշտ ուրուակա՛նն արիւնի,
Ու բացուող վիհն ամեն ժամ գաւ հոգիս քելաբեկ:

Օրերն առանց արեւի անօգուտ են, անօգո՛ւտ...
Ինչո՛ւ մուրալ աստղերէն տարածամ շիր մը լոյսի...
Բանալ, բանա՛լ որ հոգիդ վարար գետի պէս հոսի:

Եթէ աչքերս եղան կոյր՝ փու լոյսերուդ դեմ կապոյտ,
Թէ մօտեցար դուն ինձի ու փնտռեցի քեզ հեռուն,
Կեա՛նք, ահ ներե՛ք քեզ զանեւ չգիտցող սա հե՛ք տղուն:

1935

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ

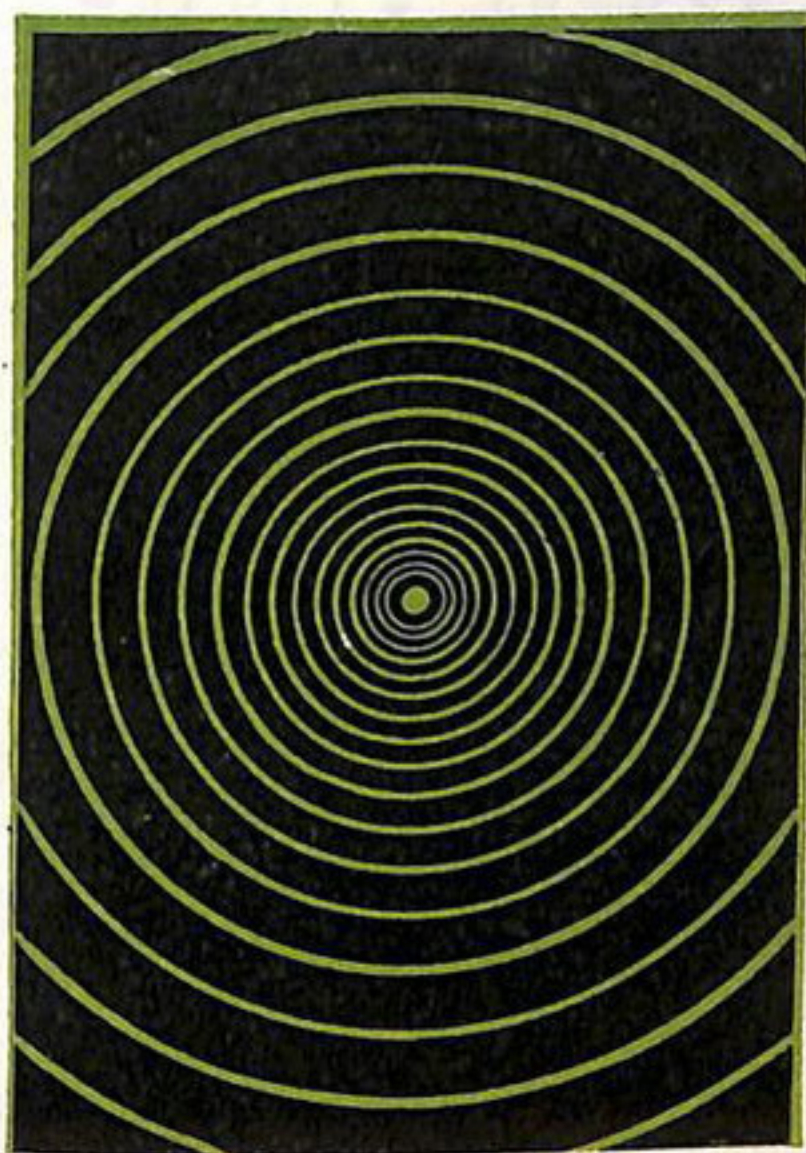
Ի՛նչ տուիր, կեա՛նք, դուք ինձի, ու ես քեզի ի՛նչ տուի...
Տուիր աշխո՛յծ՝ արիւնիս, ջիզերուս՝ ո՛յժ պայքարի,
Միսքս քրիւ ջա՛ն մ՛որ համբաս գծէ լոյսովն իւր ծաւի,
Ու խնկամա՛ն մը՝ իմ սիրսս, ուր սերս այրի, չսպառի՛:

Տուիր քնկեր մը անոյժ, վհատութեանս մեջ իմ յո՛յս,
Բարեկամներ՝ որ կանգնին բախտի նեշին դեմ վահան.
Աշխարհը տո՛ն մը քրիւ, երգ՝ երա՛նգ՝ ամեն բոյս,
Ու խնջոյքիդ դարպասներն հոգիիս դեմ բացիր լա՛յն:

Կեա՛նք, փոխարէն՝ ճակատիդ բերի ես ո՛չ մէկ քափնի.
Եղայ ստուեր մը միայն՝ լուսանցքին մէջ պարտեզիդ,
Եւ հրաւեւն կոչունքիդ անցայ առա՛նց բաժինի:

Թե չըսայ լինն օրերուս՝ շիք մը գոնէ մարգարիտ,
Ու սահմանէն ավերուդ անցնիմ առա՛նց հատուցման,
Կեա՛նք, քնդունէ իբրեւ վարձ՝ սա ներքողեանն աննշան:

1938

ԱՊՃԱՄՈՒՂՃ

Տ Ա Ղ

ԽՈՐԵՐԷՆ ԴԺՈՒՔԻ

Երկանափար մ'ե հսկայ՝ կեանքն իմ յոգնած ուսերուս...
Գիւտե՛ր, լուսինըդ հեզնա՛նք ու լուսիւնդ ե անե՛ծք.
Կը փակեմ աչքս ի զո՛ւր, որ սարսափեդ ճամ ես խոյս,
Կ'ըլլայ մարմինըս դժո՛խք, զարկն արիւնիս՝ անդուլ հեծք:

Հոգիս իմ դո՛ւռն ե բացուած մուր անդունդի մ'ահաւոր.
Անցորդ մ'հագիւ նայուածքին հեղուկ շաւիղն հոն ուղղած՝
Կը դառնայ ե՛ս որ երբեք չհանդիպի ա՛լ անոր,
Ու չբացուին ֆայերուն՝ խորութիւններ մթամած:

Ծառերն այնքան մտերիմ՝ խօլասուներեն են ճրջուն.
Հովր՝ կապոյտ ջուրերուն կ'երգէ կարօտ ինծի...
Օտար, օտա՛ր են հիմա լոյսերն անգամ սա համբուն,
Ու ծաղիկները՝ որոնք բիբերուս պէս սիրեցի:

Կ'ուզեմ փախչիլ ես ինձմէ ու մարդերէն ու կեանքէն,
Որ չլսեն օտարներ՝ խելառ նիչե՛րն ուղեղիս,
Որ միսերուս մեջ դադրի հոսիլ հեղուկն հրեղէն,
Ու երբ բացուի վարդն այգին, ժեռափունքի՛ն գտնեն զիս:

* * *

Գուցե աղջիկ մը անոյժ, լոյսերուն հետ առտւան,
Գայ թափառիլ քովն ի վեր վայրենագեղ ժայռերուն,
Շրթունքին՝ ե՛րգ մը սրտում ու մասներուն իր՝ շուշա՛ն,
Շուշան՝ հոգին կաթնավարդ՝ հովերուն դէմ սարսուռն:

Եթէ աչքերն իր յոգնած՝ առնեն վրաս պահ մը կանգ,
Ճանչնայ երազն իր յանկարծ՝ քարթիչներու մութին տակ,
Զրլլայ, չըլլա՛յ որ հպին իր մոմ մասներն՝ իմ անկեանք
Աչուրներու որ պիտի մնան լոյսին դէմ իր փա՛կ:

Պիտի վիճեն աղբերուող եղերագոյն իր հոգւոյն
Զարնուի զո՛ւր՝ ականջիս աւագախից բաւիղին...
Թաց ու սգեղ պիտի հոն ըլլամ դիա՛կ մը, որուն
Սերն ու ոխերն յարանուն՝ կեանքէն ի մա՛հ կ'երկարին:

* * *

Եթէ ուժերս մեկնած չունենան դարձ մը նորէն,
Բազուկներուս, սրունքիս տալու շարժում մ'առնագեղ,
Իմ շունչս, շո՛ւնչս դեռ տաք, անյայտ խորքի մը խորէն,
Պիտի հնչէ հեռալուր իբրեւ ողբերգ մը ահեղ.—

«Սերն իր ծաղիկ մ'եր հուրէ, եւ իր արիւնն՝ անոր ցօղ.
Շնչաւոր ո՛չ մէկ էակ, վարդ առաւօտ մը զարնան,
Իր մասներովն ու շունչով տուաւ թերթին անոր դող.
Ոչ մէկ արեւ՝ անձրեւին դէմ իր բացաւ ծիածան:

«Յդաւ իր կեանքն՝ հրատն մեռելներու մխացող,
Տեսաւ ձեւեր դառնադեմ, լսեց կոչեր կռիւի,
Ու փերելի վերջ երազն՝ ակօսելու նոր Յարդգող,
Տուաւ հոգին երգերուն, երգերն՝ ափի՛ն այս ծաւի:

«Քեղեցկութիւնը, որուն եղաւ յոգնած խուզարկուն,
Նքէ չըլլայ, մահէն վերջ, հրակիզուող մորենին,
Զբանայ բեւն իր բոցէ՛ սեմին գալիք օրերուն,
Իր երգերուն մէջ պիտի ծխայ յաւե՛ս իր հոգին»:

* * *

Գուցէ շատեր, ինծի պէս, բոցատեսի՛լ հոգիներ,
Լարեն կամփեր իրենց՝ բարձունքներու դէմ անայց,
Ու զարնուած ժայռերու՝ իյնան բեկուն, կարեւիւր,
Կամ փերաքիւր՝ միջոցին մէջ մահաճան կայծ առ կայծ:

Բայց իմ արիւնքս կ'ըսէ— կը հաւատա՛մ ես անոր—
Թէ պիտի գան, պիտի գա՛ն Տղաք ուրի՛շ շաղախէ,
Ինչպէս աստղերը կու գան ոլորտներէ հեռաւոր,
Ու խոփն անոնց՝ նոր հերկով պիտի հին հողը պեղէ:

Հոգին անոնց՝ թեւաւո՛ր, ու հորիզոնն՝ այգածի՛ր
Պիտի ըլլայ, երբ անոնք դառնան Զարին դէմ բռն՛ւնցք.
Այլ եւ ըլլան պիտի հե՛զ, յաղթանակէն վերջ կարմիր,
Հաց՝ բաշխուող ամենուն, քնար ու գոյն ու բուրմունք:

Մարմինը չի՛ղ է ամբողջ, շօտփելի՛ք, լսելի՛ք.
Տեսիլքին դեմ հեռասոյգ՝ հոգիս համակ բիբ ու յօ՛նք.
Որոտումի մը նման, լայնցող ալիք առ ալիք,
Բանակներու կը զգամ շարժն ու կը լսե՛մ ես զանոնք:

Խուլ դղրդիւն մը խորունկ կը ցնցէ հողն յօդ առ յօդ.
Ռազմիկներու հրաբիբ՝ գուցէ գրոհն է վերջին,
Բանաստեղծի մը հոգին, որ մահացաւ անձանօր,
Կամ՝ նահաւակ ազգ մը հին՝ որ կը ծնի վերսին:

Կը յանձնուիմ ես հիմա — ՏՐՏՈ՛ւմ, սակայն անխռով —
Լոյսի մը պէս ջրասոյգ՝ խենդ ուծերու խորհուրդին,
Գեշ ապրուած այս կեանքին ցաւն հոգիիս մէջ իմ ծով,
Ու ծարաւովն արեւին, որմէ չառի՝ ես բաժին:

Սահմանաւոր իմ հոգիս, իր տենչերովն անսահման,
Կը քելածէ՝ երկիւղած... ու կը նայիմ մինչ ետին,
Կը հեռանա՛յ կեանքն ինձմէ...: Չայն մ'անձրեւի մը նման
Կ'իյնայ կաթիլ առ կաթիլ, կ'ըսէ՝ — Մա՛հն է վերածին:

Մ Ղ Ձ Ա Ի Ա Ն Ձ

Ճակատագրին անողոք՝ վերջին հարուածն է արդեն,
 Վերջին կոհակն անեծքի, որ երախներն իր բացած.
 — Անդո՛ւնդ, անդո՛ւնդ — կը գոռայ, կը պաղատի մինչ հեռուէն
 Ալեհեր ձայն մը յոգնած՝ «Տե՛ր, ազատե՛ իմ տղաս»:

Մեծ վիճապներ մութին մեջ կը մռնչեն մոլեգին,
 Մահն ամենի մուրհերով կ'իջնէ, կ'իջնէ՛ իմ վրաս,
 Այլ կը հրնչէ հեռանոյժ ձայնը օտար նուագին,
 Որ պիտի քիչ մը մեղմէ ցաւն հարուածին վաղահաս:

Պիտի սուգուիմ... աչքերուս՝ այրող կարօտ սուրբին,
 Որ պիտի զիս կանչէ գուր, պատկերիս դեմ ծնրադիր...
 Երբ խորանայ գանավեժն, յետին լոյսե՛րն ալ մարին,
 Պիտի հոգին իր ըլլայ ջահ մը մութին մեջ անծիր:

Պիտի մեկնիմ... ինծի հետ միայն նշոյլն այդ ջահին...
 Ախարհը լայն ու յուսեղ ըլլայ գուցէ այն ատեն
 Անոնց՝ որ նե՛ղ քուեցաւ, անհրապոյր ու մթին՝
 Պզտիկ անձիս մեծ սերին աններելի յորդումէն:

Աղօ՛քբըդ, մա՛յր... որ ըլլայ նուազ խորունկ ու դաժան՝
Կսցահարումը կարմիր՝ զղջումի սե՛ւ քոչունին:
Յոգնած տղուդ ծանր էր շատ՝ քայել երկար այս համբան,
Գեհե՛ն՝ սիրոյ վարդին տեղ՝ գտնել դաժան փշենին:

Եւ դուն՝ փլած մեհեանիս գահակործա՛ն դիցունին,
Անցիր հանդարտ ու ժպտուն, քաղաքին պէրն մայքերէն,
Ի խնդիր քաց սերերու անիծապա՛րտ համբոյրին,
Մոռցած խորանն՝ ուր հիմա լոկ ստուերներ կ'աղօթեն:

Ո՛չ, սիրակա՛ն, հոգիիդ՝ չայցելէ խա՛յթը խիղնին...
Մի՛ քափեր քոյնը գազիւ՝ ապաժաման արցունքիդ՝
Ջուրերուն մէջ, ուր պիտի ինձմէ մասեր քափառին...
Թող վերջալո՛յսը միայն ցօղէ արիւն շիթ առ շիթ:

Հարկ էր գուցէ, մահուան մօտ, ըլլալ ներող ու բարի,
Թողուլ հոգւոյս որ անցնէր ծիածանի մը գիծէն...
Դա՛նն է սակայն, հրակայծ այս աչերով՝ աշխարհի
Ծաղիկներուն ու լոյսին նայիլ մահուան մշուէն:

Դա՛նն է առանց պայքարի, յաղթանակի՝ մը շէղ,
Տանիլ հրդեհն ուղեղիս՝ այս վաղաժամ շիջումին:
Հոգիս իմ նե՛տ մ'եր լարուած, զոր չկրցի արձակել,
Յանուն կապոյտ ու անհաս բարձունքներու տակաւին:

Ջարկերուն մեջ տարիֆիս փանրվե՛ց մուրհերուն,
Ես կը լսեմ կետամբանն եղբայրներուս անշիրիմ ..
Բայց հեռացա՛ւ լոյսն ինձմե... ու մութին մեջ լարծուն;
Աչերքս գոց, կը սուգիմ խորն անդունդին ռիսերիմ:

Հազիւ ավուրնն եմ հասած յաւերժասեւ գիշերին,
Կը պոռայ նիչն արիւնիս՝ վերադարձի կարօտով...
Ա՛հ, դառնայի, դառնայի՛ անոյժ կեանքին վերսին,
Ուր կ'աղօթեմ մայրս հիմա, մոմի մը ցուրտ լոյսին փով:

Դառնայի ե՛ս մեկ անգամ, ու լեցուքին աշուրներս
Լեռներու լուրք կողմ ի վար հոսող թոյրովն արեւին:
Աչերս, աչե՛րս բուրվառ, ուր կը ծխայ դեռ իմ սերս,
Հանդիպեին աչքերուն, իբրեւ շնորհ մը վերջին:

Արտօնեի՛ր ինձի, կեա՛նք, գեթ վայրկեանի մը համար,
Ըլլալ կրկին բարեկամ՝ ծաղկած ծիծղուն ծառերուն,
Ստուերներուն, բոյրերուն, զեփիւռներուն դաշնալար,
Եւ ամային մեջ կոծող առուակներուն պաղպաջուն:

Ա՛հ, կ'ընդլայնի խորախոր՝ վիհը դասարկ աչերով,
Կը կախուի շուք մ'անթափանց՝ անեութեան փանցփեռ.
Յետոյ, սարսո՛ւռ մը ուժգին, թեւաբախո՛ւմ մը խռով.
... Պիտի հոսի՛ ալ հոգիս ժամանակին ընդմեջէն....:

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ ՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ ՎԵՐ

Քիչ մը նուա՛գ, քիչ մը նուա՛գ, ճենդագալար իմ ջիղերուս,
 Լուսափրփուր գիշերներու անմարդաձայն անդորուրիւն,
 Ցայգախոով տալիղներու հոգի պեղող լարը տրտում,
 Եւ անջատո՛ւմն անանդադարձ ու վերացում:

Ըլլալ օտար ու անհաղորդ՝ մարդերու պիղծ մաքառումին,
 Պահ մը վերէն նայիլ անմասն ամեն բանի եւ ամենուն,
 Կապոյտ կանթեղ մ'ըլլալ առկախ՝ մշուշին մէջ, եւ ընծայուիլ
 Լուսակառօս հոգիներուն կաթի՛լ կաթի՛լ:

Հրաքոստ ումայ մը գինի, ումայ մը գինի՛ մոռացութեան,
 Ոգեբնակ սօսիներու շունչէն հոսող այց մը հովի,
 Եւ հնաւանդ անձաւներէն՝ վեպ մը սիրոյ հեզ ու բարի՝
 Մամռոտ ու մունջ ժայռերն ի վար քափուող ջուրի:

Ձերբազատուի՛լ մեծ մայքերու անդոհանքէն ու լոյսերէն,
 Փոսփորացայտ ոսկորներու յանախանքէ՛ն կապարաչուի...
 Պերն ու պոռնիկ ոտաններու ոսկեպիտակ խիղճէն հեռո՛ւ,
 Հոգւոյս անայց հովիտին մէջ քափառելու:

Կեանքս բարձո՛ւնք մ'ընել անհաս, հոգիս՝ ընկե՛րն ամայութեան,
 Սերս հրակեզ դրօշ մ'իբրեւ բանալ հովին դեմ տարութեւ,
 Ու չմուրա՛լ իմ քնարիս՝ գովքն ամբոխին ծովածաւալ...
 Օր մը հանդարտ ու ժպտադեմ մահն ունենալ:

Տ Ր Տ Մ ՈՒ Յ Ի Ի Ն

... Եւ ամայութեանը մեջ հոգիներու պարտեզին՝
կը շրջէր սնուերը սրտուրեան:

Տրտմութիւն, տրտմութիւն, տրտմութիւն...

Դաւեանաւորումը ձայնիս, ու նայուածքիս հովանի,
Սնուեր մ'ուրկէ իմ հոգիս կ'անցնի ամեն իրիկուն,
Հով մը յոգնած՝ որ հեւքիս կու տայ կռույթ մը քրքուն:

Տրտմութիւն, տրտմութիւն, տրտմութիւն...

Կապոյտ ծփանք մեռելի՝ յոյսերուն դեմ ծիրանի,
Արիւնդ դարձն ամեն ժամ՝ մեծ ու մեռած յոյսերուն,
Եւ ամպերուն սափորէն քափուող երանգը ժպտուն:

Տրտմութիւն, տրտմութիւն, տրտմութիւն...

Անձրեւային մեղեդի, խունկէ շղարհ մը լուսնի՝
Հեքեաքներու պէս անոյժ հոգեղութիւնն ասդերուն,
Ու սօսափիւնն արծաթէ բարձրներուն բաբախուն:

Տրամութի՛ւն, սրամութի՛ւն, սրամութի՛ւն...

Սպասումիս՝ հորիզոն, ու վիշտերուս՝ հին գինի,
Բեռն ու սաժանքն օրերուս, այլ խոյանքիս իմ աւիւն,
Գանձը հոգւոյս՝ ընծայուող ամեն բոպէ, ամենուն:

Տրամութի՛ւն, սրամութի՛ւն, սրամութի՛ւն...

Փխրուն հոգի մ'աղջկան, փայլ մը բեկուող դաշտոյնի,
Կարօտն հեռու համբոյրին, եջ մ'արցունքով պատարուն,
Մեծ փուլզում մը ներքին... ու բաց շիրիմ մը խոկուն....:

Տրամութի՛ւն, սրամութի՛ւն, սրամութի՛ւն....:

1934

ՀՈԳԻՆ՝ ՏՂՈՒ ՄԸ ՓՈՔՐԻԿ

Հոգիս երեկ կը ցաւեր: Կու լա՛ր հոգիս իր ցաւեն,
Փոքրիկ տղո՛ւ մը նման:

Իր վիճիկն փո՛ւ՝ շատ պզտի՛կ էին վիճերը ամեն,
Մեռնելուն վի՛ճը անգամ:

* * *

Կի՞ն մըն էր ան, քե երա՛զ, արիւնիս մեջ առած ձե՛ւ...
— Հարկ էր երբե՛ք չգիտնալ:

Անլոյս անձաւ մ'անձանօք՝ ուր իմ հոգիս, հեւ ի հեւ,
Ուզեց իջնել թեւածալ:

Երեկ, քե դա՛ր մը առաջ, ստուերին տակ ծառերուն,
Հանդիպեցանք ես եւ ան.

Բայց օտարնե՛ր էինք մենք, ու մեր բիբերն երազուն
Ճանչնալ զիրար չգիտցա՛ն:

Փլաւ իմ կեա՛նքս այն ատեն, երկինք մ'իբրեւ ամպամած...
Ու մութին մեջ անտառին,

Ծփուն լոյսերը կարծես ըլլային յո՛յսս իմ մեռած,
Կամ իր նշո՛յլը վերջին:

Հոգիս մանուկ երեկ, ու չեմ գիտեր տակաւին,
 Թե կեանքն այդպէս, անդադար,
 Պէտք էր հոսէր մեռնելով, նման դաշտի առուակին,
 Կեանքը՝ մահէն ալ դժուար:

Յիմար, յիմար իմ հոգիս... Կ'ըսե՞նք ամալին շառագոյն,
 Վերջալոյսին ոսկեհեղին,
 Գլանիկի մը ծուխին, հեղ ու ժպտուն բոյրերուն,
 Թե խենդի՛ պէս կը սիրենք...

Պէտք է կրկնէր սիրել խորհո՛ւրդ մ'իբրեւ, լռածայն,
 Մեհեանին մեջ այս կեանքին,
 Քնար մ'իբրեւ, ուր կ'երգէ, իր խինդն ու վիշտն յաւիտեան
 Տիեզերքի մեծ Հոգին:

1934

ՏԱՂ

ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Օ՛, յոյսը, յոյսն աչագեղ, պահ մը ժպտող ու փախչող,
Անապատի մ'երկինքեն հոսող ջուրի մը նման...
Աւերակի մ'այցելու շիր մը լուսնի կապոյտ շող,
Յետոյ՝ խայթող աչքերով նորէն գիշերն անսահման...

Պիտի գայիր, սիրակա՛ն, խոնջ ու սրտում, այլ բարի,
Ու մարդերէն հալածուած մեր երազին պարտասուն՝
Պիտի բլլար ժամանակն ոսկի սափոր գինիի,
Ու կասէր պահ մը պիտի ցաւն յարածամ մեռնելուն:

Պզտիկ բառեր կարօտի ու շունչներ կիսածայն,
Մեր ներկային մէջ լեցուող իբր արձագանգն անցեալին,
Պատմէին կեանքը պիտի՝ կործանումի ու մահուան,
Ուրկէ անցաւ արգաւանդ այլ անիծուած մեր հոգին:

Ինչ փոյթ, ինչ փո՛յթ, թէ խորո՛ւնկ բլլար հարուածն օրերուն.
Արիւնքին մեք կրկին արձագանգէն իսկ անոր...
Ա՛հ, ժպտի պիտի ես, ու ժպտիր պիտի դուն,
Եւ հաւատարման ու սիրոյ պիտի բացուէր այդ մը նոր:

Ինչպե՛ս կրցաւ իմ հոգիս բացուիլ անհաս այդ յոյսին,
Նաւել անգիղջ քելերով՝ վիհերն ի վար կորուսի...
Ինչպե՛ս ուժերս մեռած կենդանացան վերսին,
Յանուն ասին որ ինծի պիտի երբեք չըծասի:

Հիմա հեռո՛ւ ես, օսա՛ր... ու ես օսա՛ր եմ կեանքին.
Քու հոգիիդ ու հոգւոյս միջեւ անդունդ կայ ու մահ...
Քայլերս ի գո՛ւր կը սենչան զսնել կեանքի նոր ուղին,
Շէնքի մը պէս հոյակերս՝ ես կը փլչի՛մ իմ վրայ:

1935

Յ Ա Ճ Ա Խ Ա Ն Ք

Կ'անցնին ամպեր մսածումիս երկինքներեն.
Կը շարժի շուրջ մը գիշերին մեջ տեսիլիս.
Դուրսը պանդուխտ հովեր տեսում կ'եղերերգեն,
Եւ անձանօք ձայն մ'անդադար կը կանչէ զիս:

Տանարին մեջ տեղերի՜ մոմերն ահա՜
Արտասուալից աչքերու պէս կը նուաղին...
Թռչուն մը մեծ սեւ փետուրներն իր կը բանայ
Խիղնին վրայ հոն աղօթող մենաւորին:

Ո՞վ կ'արիւնէ իմ յոյսերուս լիճը կրկին,
Ո՞վ կը պեղէ խոյանքներուս դէմ անդունդներ...
Միջոցին մեջ փոքորիկներ՝ կը բաւալին,
Ու կոհակներ կը բարձրանան հոգիս ի վեր:

Լո՛յս մը կ'իյնայ զգայութեանս աչիւն վրայ.
Ո՞վ կը նայի իմ հոգիիս լուսամուտէն...
Հոգիս՝ աղփաւ ու քառուկանդ վանք մ'է հիմա,
Ուր լոկ մահուան մուր ղողանջներ կ'անազանգեն:

Ինձմէ ծնած, ինծի ոտիս ուժեր դաժան
Կը կուտակուին հոգիիս մեջ կասաղօրէն,
Կը տարածուի՜ն երակներուս, կ'առասանա՜ն,
Եւ իմ մեջ զիս անդարձօրէ՜ն կը փայփայեն....:

1933

ԵՂԵՐԱԶԱՅՆ ՓՈՂ ՄԵԿՆՈՒՄԻ

Յոյսն արեւող ոչ մեկ գարո՛ւն, ոչ մեկ ժպի՛ս՝ ծաղիկներէն...:
Ի՛նչ շահ երկար մաքառելէն, երբ հոգիիդ մեջ կը մարին
Վերջին մումերն ալ հաւաստիդ, ու գիտես քե պիտի արդէն
Զմառուցուի քու աչքերուդ՝ երանութիւնն արեւոյնսին:

Ինչո՞ւ սրտում դեռ յամենալ շիրմին առջեւ հին սերերու,
Եւ կամ յառիլ նոր կարօտով՝ աղջիկներուն ու աստղերուն...:
Մահէն ի կեանք չկայ նամբայ, հինն է յաւեհ քեզմէ հեռու,
Եւ մարդերուն ու տարերուն հիմա այնքա՛ն օտար ես դուն:

Հարկ է անցնիլ... Յուրս է այնպէս... Անբարեկա՛մ՝ կեանքի
նամբան...:

Թող միսերուդ մեջ մեկնումին եղերաձայն փողերն հնչեն,
Դեռ չսպառած՝ հպարտութեանդ եւ ուժերուդ վերջին լուման:

Հեռացիր հաւտ ու ժպտադեմ, ինչպէս արեւն՝ հովիտներէն...
Եւ միգամած վտակներու անարեւոյնս ու ցուրտ ափին
Թող յաւիտեան եղերերդ յիշատակիդ գործ ունենին:

1933

Ե Ղ Ե Ր Ե Ր Գ

Կ'իյնայ սրտում, կը փերի պաղ հառագայք մը լուսնի...
 Կ'ելլէ հողէն հեծեծանք մ'ու բարակ ծուխ մը կապոյտ...
 Կարծես մասուռ մը սուրբի ներսըդ քիչ-քիչ կը փլչի,
 Ու մեռւեցներ քախիծի կ'իջնեն խորերը հոգւոյդ:

Մուրին մեջ լուռ կ'արձատուէ գիւտն ասդէ արցունքով,
 Կը բերէ հովը հեռուէն կորսուած հին ողբերգներ,
 Գիւղին տուններն են ամբողջ մարած ջահեր քովէ քով,
 Ու նոնիներն օրօրուն՝ լացող կիներ սեւաներ:

Օ՛, խորութիւնը պահին, որ կը մեծնայ, կը մեծնա՛յ,
 Մինչ օդին մեջ լռափայլ գոյութիւններ կը շրջին...
 —Կարօտի դարձը գուցէ հոգիներուն հեռակայ:

Գուցէ տղու մը պանդուխտ անոնք նիչերն են վերջին,
 Կամ բաբախումն համբոյրին՝ անսէր մեռած սերերուն,
 Եւ կամ հոգին չերգրւած՝ բանաստեղծի մ'անանուն...:

1933

Բ Ա Ց Ա Կ Ա Ն

Իմ ջիղերուս անհառին մեջ փոքորկո՛ւմ մը նորեն...
Կարօտի կանչ մը կրկին՝ այն եակին, որուն դեռ
Զբերաւ աչքն՝ արիւնիս՝ երանութեան սարսուռներ:

Մերք կը կարծեմ ես լսել՝ սիրակարօտ իր ձայնին
Հեռաւոր հունչը՝ միտքիս անձաւներուն ընդմեջէն,
Եւ մերք տեսնել ձեւերուն ուրուագիծերը նրբին՝
Լոյսերուն մեջ, որ հիմա ծովին ծաղի՛կ կը բափեն...

Կը զգամ շնչելը անոր, մերք ծաղիկի մը բոյրէն,
Եւ մերք հեւքէն գիշերուան: Կ'ըլլայ այնքա՛ն մօտ կարծես,
Բայց անձանօր, ու կ'անցնի, ասդի մը պէս լուսազէս...

Նքէ ստուե՛ր մըն է լոկ, զեփիւռներուն մեջ գարնան,
Եւ կամ՝ կեանքի հովիտէն վիշտով մեկնած մը արդէն,
Զգայարանքս ինչո՞ւ զայն յարածամ կը տեսնան,
Աչքերս ինչո՞ւ կը լեցուին իր բացակա՛յ զգուանքէն:

1933

Ի Ր Ի Կ Ո Ւ Ն

Նրանգներու հեղեղում,
Վարդ ու մեխակ հորիզոն,
Գոյներ զուարթ, բայց սրտում՝
Ֆիշասակի երեկոն:

Անարձագանգ լուրքիւն,
Անշարժութիւն հոսանուս.
Ծառերուն մեջ՝ իրիկուն,
Եւ իրիկունն օրերուդ:

Ու նայուածքներ յետադարձ...
Ինչ խոր քախի՞ծ հին յուշի...
Օ՛հ այն տղան ծաղկաբարձ՝
Ծովէն անդին մտուշի...

Եւ ապագան, ապագան,
Որ մութին մեջ կը բացուի...
Ինչպե՛ս անցնիլ այդ համբան,
Առանց նշոյլ մ'արեւի...:

1934

Զ Ե Կ Ա ՚ Ի

Ժամերն անցան, դարերու պես,
 Եւ ան չեկա՛ւ...
 Սեւե՛ր անցան մսածումես:
 — Ինչո՞ւ չեկաւ:

Արեւն եղաւ հրդեհ մ'անբաւ,
 Բայց ան չեկա՛ւ...
 Պահր սրտում մա՛հ մը լացաւ,
 Երբ ան չեկաւ.

Մոմիս լոյսին իջաւ այցի
 Նարեկացին.
 Բայց ես ի զո՛ւր սիրսս իմ բացի
 Անհո՛ւն սիրսին...

Մարեցի լոյսս արսասուացող,
 Յոյսիս հեճ սի՛ն,
 Ու մնացի սրսփաղող
 Եւ առանձին...

Երբ ա՛լ չեկաւ:

1933

ԱՆՑՔՆ ՍՏՈՒԵՐԻ ՄԸ ԿԱՊՈՅՏ

Սիրքս հիւանդ է նորէն, սիրքս՝ սրտում ու միտանկ.
Մանկունակ հով մը անփոյթ կ'անցնի նուազ մը շուրթին.
Կը սրտփան յուզումէ ձիթենիներն սպիտակ,
Ու կ'անուշնայ արիւնիս մէջ արիւնիդ մեղեդին:

Եկու՛ր, անցարդ մը ինչպէս, երազներուս շուրթին տակ.
Հոգիս՝ լնակ մը անշարժ, կ'ալեկոծի՛ վերսին.
Կարօտն անոյժ ձեւերուդ կ'անցնի կոհակ առ կոհակ,
Ու կը ծփայ հողմավար՝ մեռնող կարապը յոյսին:

Ջանգերուն հետ հեռալուր՝ անտառասոյզ կոչնակին,
Ու վերելէն ջուրերուն, ես կը տեսնեմ լուսաթել
Անցնի ստուերի մը կապոյտ, խունկի ծուխի՛ պէս քերել:

Ամայքն է ցո՛ւրտ, անարե՛ւ... Ինչպէ՛ս ըլլալ առանձին...
Երբ ստուերն այդ հոգի՛դ է պահ մ'ի՛նծի այցելու,
Իբրեւ ծաղիկ մը հուրէ՛ եկուր հոգւոյս բացուելու:

1934

ԱՆՀՆԱՐԻՆ Է ՍԱԿԱՅՆ

Անհնարի՛ն է սակայն... Օ՛հ, չես կրնար, չե՛ս կրնար
Քանդել խորանն ուր երեկ՝ ծխեցիր սերդ իբրեւ խուկ...
Ինչպե՛ս յանձնել անունն իր ասելութեանդ հրավան,
Մինչ հոգւոյդ մեջ իր հոգւոյն դեռ կ'ընծայես պաշտամունք:

Ջիղերդ ինչքան ալ ուժգի՛ն զինուին թոյնէն զայրոյթիդ,
Պիտի ձեռքերդ ու հոգիդ միշտ վարանին ու դողան.
Պիտի մեռւե մը պղտոր ծածկէ նայուածքդ վնիս,
Ու մութին մեջ արցունքներ պիտի իյնան բարութեան:

Ջանա երբե՛ք չլիւծել, չմոռնալով հանդերձ զայն.
Քու չարչարուած հաւասքիդ, Յսի՛դ համար, իբրեւ սուգ,
Մարե՛ ջահերն հոգիիդ, բայց ոչ մեկ բա՛ռ, ոչ մեկ ձա՛յն...

Կեցիր հպարտ, անայլայլ, հորիզոնին դեմ անյոյս,
Դիտէ լոյսերը մեկնող... յետոյ սուզուէ՛ դուն քու մեջ,
Ըսէ՛ նահանջ մ'եր անցաւ հորիզոնէն օրերուս...:

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԱԼԵԶԵՐ

Տկարութեան մեղքերուս, սարակոյսիս, երկիւղիս,
Ջիղերուս՝ ցո՛ւնց, աչքերուս արցո՛ւնք տուող յոյզերուս,
Կ'ուզեմ որ արդ յաջորդէ հպարտութիւնը ներուս:

Իմաստութիւնն ալեհեր քող պահ մը զիս համբուրէ...
Տառապանքիս՝ շնորհէ քող տառապա՛նքը՝ դեղքափ...
Սորվիմ, ով կեա՛նք, չընկղմած մութ ջուրերու մեջ անափ,
Թէ ցաւիս դեմ՝ ուրիշին ցաւն հոգեհա՛ց կը բուրէ:

Սորվիմ բլլալ վիշտերուս հետ առանձին ու անձայն,
Մերժել սփոփն արցունքին, չվստահի՛լ բառերուն...
Նայուածքներու մեջ ժպտուն եւ կամ խոժոռ՝ տեսնել նո՛յն՝
Անձէն բխած եւ անձին դարձող զորովն եսական:

Տրուի ինձի քող կեանքին ուղիներէն՝ բարձրավիզ
Անցնիլ հանդարտ վեհութեամբ, ցաւի՛ս անգամ ժպտիկն,
Եւ հողմածեծ հոգիիս նանչնալ հեզնա՛նքն ապաւէն...

1933

ԿԱՊՈՅՏ ԹՈՉՈՒՆ

Մեքերիկնի՜ սեսիլին գուցե քոչունն եր ան բիլ,
 Զոր շնորհեց կարօսիս՝ օր մը զարունը բախսին.
 Եկաւ՝ վիշեկն մահացած երազներուս իբր հոգին,
 Մինչ ես երբե՛ք օր մ'իրեն չեի յուսար հանդիպիլ:

Ու լոյսերով անծանօթ՝ ջահեց գիշերըս կրկին,
 Եզաւ առանցքն արփածիր՝ մսածուժիս ու սենչիս,
 Ե՛րգ մը՝ ցայսած՝ լուրթեան ստուերներէն, եւ հոգիս
 Գալարեց ծուխ մը իբրեւ, խորն իր կապո՛յս հմայփին:

Այլ, հեռաւոր ասիերու նոր զարունները ծաղկուն,
 Տուին անոր թւերուն սենչանք ու քա՛փ արեւի,
 Ու մեկնեցաւ իմ կեանքես իր կախարդանքը ծաւի:

Եւ այժմ երբ կը կանգնիմ սա կասարին, ու հեռո՛ւն
 Կ'ընդունարեմ լայնաթել անոր փախուսն առյաւէս,
 Կը զգամ հոգւոյս ալ անդարձ թւաչափո՛ւմն իրեն հետ:

1933

ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Ա. ՈՒՐՈՒԱԲՆԱԿ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Օ՛, համբաներ բարեկամ, ու համբանե՛ր արիւնի,
Յետոյ՝ սրտում, անձրեւոս, երազի մո՛ւր համբաներ,
Ու համբանե՛ր, ուր եղաւ նահանջի դեւն ինձ ընկեր,
Եւ դեռ համբան՝ որ պիտի վերջին կայփի՛ն զիս սանի:

Առանձնութիւնս անուրախ ձեզմով լեցուն է այսօր...
Հոգիս անտէնչ՝ է հեւոտ երկինք մ'առանց արեւի,
Որ *երէկ*իս ու *վաղուան* վրայ խոժո՛ւ կը բացուի,
Ու ձեր ոգին անոր տակ կը թափառի՝ գլխիկոր:

Ես՝ ներկայէն յոգնաբեկ, ու գալիքէն՝ անբաժին,
Կ'ուզեմ երգել ձեր լոյսերն ու սուրբները խոնարհ,
Դեռ չարձակած ուժերուն նեւն անթիւախ սլացփին:

Եկե՛ք, եկե՛ք վերսիւն, ու դարձուցե՛ք ինձի ե՛տ
Տղան՝ վնիս նայուածով, տղան զոր ա՛լ չեմ նանչնար,
Եւ որ գուցէ քիչ օրէն մեկնի անդա՛րձ ինձի հետ...:

1933

Բ.- ՄԵՐ ՏԱՆ ՃԱՄԲԱՆ ԽԱՂԸՆԿԵՐ

Պա՛րզ, ինչպէս կեանքն այն ասէն, եւ անժխոր բայց ժպտուն,
կ'երկարէր նե՛ղ այն համբան, ցերեկն՝ ընկե՛ր անմեկին՝
Արեւին զաւր քողքոջող մանուկներու խումբերուն,
Ու գիշերներն՝ ունկնդիր՝ առուակին ե՛րգ հեփեաթին:

Այս իրիկուն, մոռցուած հին տեսիլքի մը նման,
Կամ նաւաբեկ հոգիիս իբրեւ երիզ մը կապոյտ,
Եւ կը տեսնե՛մ այդ համբան...: Պիտի նանչնա՛մ սա տղան,
Սեւ ու սիրուն աչքերով տղան՝ լոյսի՛ պէս անփոյթ:

Հոն, շրջանա՛կ կը խաղայ, տուած մազերը հովին...
Օ՛ր, շրջանա՛կն երկաթէ, ու փողոցի այդ տղա՛ն,...
Ինչպէ՛ս մոռցեր էի զայն, հօրս համբոյրին պէս վերջին:

Այլ երբ հասնի մեկնումի ժամն, ու հնչե՛ն զանգակներ,
Պիտի ուզեմ որ փակուող աչքերուս դեմ պահ մը գան
Այն հին տղան ժպտադեմ ու մեր համբան խաղընկեր:

1933

Գ. ՀԱՄԲԱՆ ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐԻ

Ծառերով, լոյսերով, ստուերով սա նամբեն
Կ'անցնի զոյգն հեռանոյ՛ց երազի՛ մը նման.
Կ'անցնի զոյգը անդարձ, մինչ անոնց ետեւեն
Կը հոսի իմ հոգիս մութին մեջ հողմաճայն:

Գիշերին մեջ իմ միսքս է վաճի մը վնիս,
Ուր կ'իյնան քերք առ քերք ծաղիկներն անցեալին,
Ծաղիկներ՝ բիւրեղե, իբր արցունք ու ժպիս,
Ու մութին մեջ պզտիկ լոյսի պէս կը բացուին:

Կը տեսնեմ ես կրկին հեռաւոր այն տղան,
Որ հոգւոյն մեջ տեսի՛լք, ունէր հո՛ւր աչքերուն.
Քայլերուն իր ընկեր՝ քայլն անոյ՛ց աղջկան,
Շրթներուն՝ սրտագեղ ու բեղուն լուսիւն:

Կը նայիմ ես իրեն, ինչպէս ծովն՝ երկինքին,
Ու կարօտն աչքերուս՝ կ'ըլլայ ե՛րգ մը սրտում.
Կը նայիմ ես իրեն, ինչպէս մահը՝ կեանքին,
Ու կ'ըլլայ վիճն իմ մեջ հրկիզում մ'անդադրում:

Ըլլայի, ըլլայի ես կրկին այն տղան.
Ըլլայի՛ր դու՛ն աղջիկն սպիտակ հոգիով.
Քայլերուս՝ քու քայլերդ ըլլային բարեկամ,
Անցնեինք երգեցիկ այս նամբեն քովե քով:

Մոռնայինք մեռցնող առօրեան ռիսերիմ.
Տենչերուդ՝ իմ տենչե՛րս ըլլային միշտ սահման.
Անցնեինք ժպտելով այս կեանքեն՝ երազին,
Անցնեինք միասին՝ երազեն ալ մահուան:

1935

Դ. ԿԱԽԱՐԴ ՃԱՄԲԱՆ ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ

Սա ճամբային հնադարեան,
Որքան մարդիկ եկան անցան...
Ու փոռեպատ որքան դարե՛ր
Իրենց ֆայլին հե՛սքն են ձգեր:

Ի՛նչ փոյր ինձի, քե ունեին
Ի՛նչ գոյն ու դեմք, զի բոլորին
Կուրծքին ներքեւ կը բաբախեր
Սի՛րս մը անուշ, եւ ոյս կամ սէր:

Խնդո՞ւն էին քե հեծկլտուն,
Քաջ ու առո՞յգ՝ քե պարսասուն.
Ունեի՞նք սենյ, երազ ու ե՛րգ,
Թե յոգնած հեւք ու միայն վերք:

Իշխան էին կամ իմաստո՞ւն,
Թե վարձկաններ էին անտուն.
Եղա՞ւ աշխարհն իրենց սեղան,
Թե կոչունքի յոյս մը միայն:

Ուրկե՞ս մեկնած, ու՞ր կ'երթային.
Ինչ տե՛ղ կ'այրեր իրենց հոգին.
Յաղթանակի՞ք քե պարտութեան
Կ'իջներ փոռին իրենց վրան...:

Մինչ անցեալին մեջ խորասոյզ
Կը յաճի միսքս ուղեկորոյս,
Կը զգամ յանկարծ, յուզմամբ հրկեզ,
Թե կ'որոնեմ ինկզի՛նքս այսպէս:

Թեեւ այսօ՛ր միայն կ'իյնայ՝
Նայուածքիս հետ՝ շուքս իր վրայ,
Բայց սա նամբան, ես կը խորհիմ,
Ինծի հինե՛նք ե մտերիմ:

Ա՛հ, կը յիշե՛մ, երազի պէս,
Թե այս նամբէն անցեր եմ ես.
Թեեւ տարտամ, բայց կը նանչնամ
Իմ քայլերուս դոփի՛ւնն անգամ:

Արեւն, անտո՛ւէտ, վայրերն այս նո՛յն
Կ'օծէր բոյրովն իր շողերուն.
Աստղերն ի վար, յուսինք հեզ՝
Լոյսի թելով կ'երկներ բեհեզ:

Կանգնած եզերքն այս նամբային,
Ծառեր ուրի՛շ շուք կու տային.
Բայց նոյն ժայռե՛րն են թխագոյն
— Վիթխարի խոկն հին դարերուն:

* * *

Քանի, քանի՜ դարեր առաջ,
Ո՞ր աղեղին, որմե՞ լարուած,
Եղաւ հոգիս նեւն ու բռաւ
Այս վայրերէն հնահամբաւ:

Ինչ՞ ձեւ ու ձայն եւ յոյգերով,
Կեանքին հանդեպ հա՛ւես քե խռով,
Եւ քանի դար յետոյ, նորե՛ն,
Պիտի անցնի՛մ այս համբայէն:

Հովերուն մեջ պիտի մնա՞յ
Շունն՞ մը գեթ, հեւքիս վկայ,
Պիտի զսնե՞մ, քարերուն մեջ,
Մտածումես կա՛յծ մը անեղ:

Եթէ քայլեն ուրի՛շ մարդեր,
Կախարդ համբուն կողերն ի վեր,
Եւ հետքերուս մեջ զիս հանչնան՝
Պիտի կոչե՞ն ի դատասան:

* * *

Կը հարցընե՛մ ինծի հիմա,
Ու սիրս ահո՛վ կը հեկեկայ.
—Ո՞րն է ցնորք, ո՞րն իրական,
Անցո՞րդն արդեօք, քե իր համբա՛ն...:

Ճ Ե Պ Ը Ն Թ Ա Ց

Կ'եռուզեռա՛յ սենչերուս շոգեկարսան հրաւեկ,
 Շոգեկարսան՝ զոր կեանքիս հուրովն անդուլ սնուցի,
 Շոգեկարսան՝ ուր հիմա կը փրփրի ու կ'անի
 Կիրճն՝ անդուհդներ չափելու եւ սուրալու սանձաբեկ:

Մսածուսիս մեջ անքիւ ուղեգիծե՛ր կ'երկարին,
 Ուղեգիծեր՝ անձանօր աշխարհներու խուզարկու,
 Ուղեգիծեր՝ ուր անվերջ կը յաջորդեն իրարու
 Ճեպընթացներն հոգիս խելակորոյս բանակին:

Օ՛, դեռ որքա՛ն պիտի զիս նեսեն այսպէս սարէ սար՝
 Ուժերն այդ մութ՝ քաւալող գահավեժէ գահավեժ...
 Ինչո՞ւ զնացն այս յիմար՝ ուղիներու մեջ յաւերժ:

Երբ վազն այս խօլական պիտի տեսն դեռ երկար,
 Եւ հանգրուան մը պիտի դրօշն ինձի չբանայ,
 Թող ամեն ինչ մոխրանա՛յ սեւ արկածով մը հիմա:

1933

ՎԵՐՋԻՆ ՇՆՈՐՀ

Ջո՛ւր հոգիիս մեջ հոգիդ փայփայեցի, սիրեցի,
Անունդ առի շրթունքիս, որպէս ծաղիկ մը բուրեան.
Սիրեցի քեզ, կը սիրե ինչպէս ուխտւորն իր համբան,
Ինչպէս նօթին՝ փուռէն դուրս ծաւալող բո՛յրը հացի:

Հոգիդ՝ խեցի՝ մը պղտոր՝ զոր յուսացի ես ի զո՛ւր
Փոխել սերիս ովկիանին մեջ սասափի մը վնիս.
Խեցին խեցի՝ մնաց, սե՛ր... ու հահիճին մեջ կեանքիդ՝
Անվերադարձ սուգունեցաւ հոգիես մաս մը մահուր:

Բայց ընդունա՛յն՝ ամեն ջանք... Կարելի չէ մոռնալ դեռ
Սերդդ՝ միսիս մեջ խրած բունաւոր շե՛ղբ մը իբրեւ,
Սերդ՝ անձաւին մեջ կեանքիս՝ բռնուն մը կոյր, ժանսաթեւ,
Սերդդ՝ լնա՛կ մ'արջասպի, իմ ծառաւիս առընթեր:

Մտածումես՝ անբաժա՛ն եթէ վիռկն ստուերիդ
Պիտի մնայ յաւիտեան, ունեցիր գէթ գրութեան
Վերջին նշոյլ մը եւ բո՛ղ, գիշերին մեջ անվախեան,
Յանախանքեդ ձերբազա՛ս, ըլլայ իմ նի՛նջըս հանգիս:

1934

ԵՅԷ ԿԱՆԹԵՂ ՄԸ ԱՆԳԱՄ

Կ'անցնիմ նորեն մթասուեր անձաւներէն այն վիհին,
 Ուր ես իջած եմ յանախ հոգիիս հետ միամիտա՛կ...
 Բոյսերու սել աչներէն նեխած ջուրեր կը կաթին,
 Ու չղջիկներ կը նշեն գեջ փառերու փլիւն տակ:

Օ՛ր տեսնուրիւնք եղին՝ խորհերն ի վար անարեւ,..
 Գուցէ լոյսին ի խնդիր, որ սուղեցաւ հոն անհետ,
 Գուցէ ձայնին՝ որ կու լայ հիմա փարի մը ետել,
 Եւ կամ յանուն այն տղուն՝ այնտեղ քաղուած առյաւեւ:

Դեռ մինչեւ եր՞բ պիտի հոն մուրն աճողադար խտանայ.
 Զրկա՞յ ասուպ մ'որ անցնի նակասագրիս երկինքէն
 Ու մռայլին դեմ միտքիս բանայ լոյսի ժապաւեւ...

Երբ կանթե՛ղ մ'իսկ պիտի ծաղիկն իր հոն չբանայ,
 Երբ տարրերը լուծուին պիտի լոյսի կարօտէն,
 Անյայտ ուժեր փառերար թող զիս այժմե՛ն կործանեն:

1933

Խ Ն Կ Ա Մ Ա Ն

Աղջկան մը հողիին

Քանի մը քաղ լեռեր՝ հողակոյսի մը վրան,
Եւ անանուն փունջ մը բոյս՝ կ'ըլլան շիրիմն աղջկան.
Մինչ հովիտին մեջ կեանքի ծաղիկ մ'եր ան ասղացող,
Արեւին տակ՝ ժպտադեմ ու լուսնին հետ երազող:

Սերս իբրեւ ա'յն Աստուծոյ, առանձ կարօսս իրեն հետ,
Արդ կը սուգի սա հողին մոայլ խորերը նամես...
Շի՛ք մը՝ լոյսեն աչքերուն... յիշատակի քերք մը վա՛րդ...
— Փռի՛, փռի՛... Եւ հեռուն՝ հեզնող պարապը լազուար:

Ու կը միա՛յ միտքս հիմա, խնկամանի՛ մը հանգոյն...
— Ո՞ւր են մասները մարմար, ո՞ւր՝ իր վարսերն արեւոդ,
Ու քրքունքները լուսա՛ս՝ մոռացումն ինձ պարզեւող:

Երա՛զ ծաղիկ մ'եր գուցէ, որուն քերքերը տոգոյն
Առին հովերն առտուան, մինչ տակաւին կը ծփան,
Կամարներուն տակ հոգւոյս, իրմէ բոյրե՛ր սրբազան:

1933

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Երջանկութի՛ւն, երազիս եղերազե՛ղ սիրունին,
Փերեցաւ նաւն հոգիիս՝ քու հեճերունդ հեճապինդ...
Խառակներու շեղբերէն շրքներս անա կ'արիւնին,
Դեռ չծրծած շրքերունդ մեղրաբաժակը յակինք:

Փնտնեցի քեզ արեւին եւ ամպերուն մէջ մըրին,
Հոգիիս մէջ ու հոգւոյն՝ երկրի բոլոր իրերուն:
Ամենուրեք, բոլորին հոգիին խորն ու սիրտին՝
Դրսայ ես բո՛ցը միայն՝ քու կարօտիդ յարանուն:

Թե՛ այցելու մըն ես դուն՝ մոլորակե մը օսար,
Փունջ մը լոյսի՝ որ մութին մէջ կը բանայ ծաղիկներ,
Հանդիպեի՛ր հոգիիս գէթ վայրկեանի մը համար:

Կարօտդ իմ մէջ անօրի քոչուն մ'ե սեւ, գիւակեր,
Որ կը կտցէ անդադար... Երջանկութիւն, ով խո՛րք մայր,
Երանութիւնն համբոյրիդ ինծի ընդմի՛շտ զլացար...:

1933

ՀՈԳԵՆՈՒԱԳ

Երբ ես մեռնիմ, վա՛րդ մը միայն՝ դազաղիս,
Մօրս հոգիին կարօտի ցողը վրան...
Ճերմա՛կ ըլլայ... Եւ գոյներու ո՛չ մէկ գիծ՝
Արիւնավառ վերջալոյսէ մը զարնան:

Ո՛չ զանգակներ եղբրաձայն, ոչ նուռ՝գ.
Բարեկամներ՝ միայն փայլեն ինծի հետ.
Յետոյ, հանդարտ, աւերակէ աւերակ,
Հոսի հոգիս մոռացումին մէջ անհետ:

Ո՛չ շարական, ոչ խուճկ ու մում, ոչ արցունք...
Անտառին մէջ պիտի հովերը նորէ՛ն
Երգեն իրենց հոգեճուղաք խորունկ,
Պիտի նորէ՛ն ծորին լոյսեր աստղերէն:

Պիտի երկիրն ընթանայ միտս իր ծիրէն,
Պիտի ծաղկի եղբււանին Մայիսին,
Պիտի դարձեա՛լ զոյգեր անցնին մայրերէն,
Ու ցնծասան մէջ փրփրի ցոփ զինին:

	Էջ
Հարցականի Մը Դիմաց	86
Երդեցիկ Լռութիւն	87
Կախարդ Դիշեր	88
Լա՛ւ է	89
Ուրախութիւն	90
Կեա՛նք, Ահ Ներէ՛	91
Հատուցում	92
ԱՂԶԱՄՈՒՂՁ	
Տաղ՝ Խորերէն Դժոխքի	95
Մղձաւանջ	99
Կեանքին Հետ Ու Կեանքէն Վեր	102
Տրամութիւն	103
Հոգին Տղու Մը Փոքրիկ	105
Տաղ՝ Կործանումի Ու Մահուան	107
Յաճախանք	109
Եղերածայն Փող Մեկնումի	110
Եղերերդ	111
Բացական	112
Իրիկուն	113
Չեկաւ	114
Անցքն Ստուերի Մը Կապոյտ	115
Անհնարի՛ն է Սակայն	116
Իմաստութիւն Ալեհեր	117
Կապոյտ Թռչուն	118
Ճամբաներ	
Ա. Ուրուարնակ Ճամբաներ	119
Բ. Մեր Տան Ճամբան Խաղընկեր	120
Գ. Ճամբան Լոյսի Եւ Ստուերի	121
Դ. Կախարդ Ճամբան Հնադարեան	123
Ճեպընթաց	126
Վերջին Շնորհ	127
Եթէ Կանթե՛ղ Մը Անդամ	128
Խնկաման	129
Երջանկութիւն	130
Հոգեկնութիւն	131

Տ Պ Ա Ր Ա Ն « Ռ Ռ Ռ Ռ Ս »

Պ ե յ ռ ու ք - Հ ա լ կ ա ղ

51 7 V

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

« ԱՐԵՒ-ԱՆՁՐԵՒ » (ԲԵՐԺՈՒԹՅՈՒՆ), ՊԵՂՐՈՒՔ, 1933

ԳԻՆ՝ 3 ԼԻԲ. ՈՍԿԻ

JSn
Հայր՝ SARKIS ABDALIAN

P. O. Box 1239
BEIRUT, LEBANON

Գ Ի Ն ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԱՆ 4 ԼԻԲ. ՈՍԿԻ
 ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ 2 ՏՈԼԱՐ

Գոհնաւոր քննէնելու պատրաստութիւն՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԽՍԻՆԱՆԻ

[12504]

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220036229

A 11
36229